

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 6 (671)

LIETUVOS MOKSLO TARYBOS PRANEŠIMAS

Mokslo ir inovacijų programa „Europos horizontas“

Lietuvos
mokslo
taryba

Kokių tikslų Europos Sąjungai padės siekti Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Europos horizontas“? Kaip programa talkintų Lietuvai, siekiant savų tikslų? Kas paskatintų Lietuvą aktyviai pasinaudoti programos galimybėmis? Apie tai kovo 30–31 d. bus diskutuojama virtualiame renginyje „Europos horizontas: galimybės Lietuvai“, pa-

žymėsiančiame naujos programos pradžią. Numatoma, kad renginyje dalyvaus daugiau kaip 500 dalyvių – Lietuvos mokslo politiką formuojančių institucijų vadovai, mokslo ir inovacijų bendruomenė, šalies visuomenė. Dalyvius pasveikins Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda.

Renginyje apie „Europos horizonto“ vaidmenį pasisakys Europos Sąjungos inovacijų, mokslinių tyrimų, kultūros, švietimo ir jaunimo komisarė Marija Gabriel. Apie programą, kaip politikos įgyvendinimo priemonę, detaliau kalbės Europos Komisijos mokslo ir inovacijų direktorato generalinis direktorius Jean-Eric Paquet. Bus pristatyta kitų valstybių geroji praktika, rengiantis dalyvauti naujoje programoje. Vyks politinė

diskusija, kaip Lietuva galėtų geriau išnaudoti šios programos teikiamas galimybes. Antrąją dieną dalyviai bus detaliau supažindinti su programos struktūra ir galimybėmis būsimiems pareiškėjams, „Europos horizonto“ teminių sričių nacionalinių kontaktinių atstovų informacija.

„Europos horizontas“ (2021–2027) – didžiausia iš visų Europos Sąjungos mokslinių tyrimų ir inovacijų programa, kuriai įgyvendinti numatyta skirti beveik 100 mlrd. eurų. Renginį organizuoja Švietimo, mokslo ir sporto ministerija kartu su Lietuvos mokslo taryba bei Lietuvos mokslo ir inovacijų ryšių biuru Briuselyje LINO, Mokslo, technologijų ir inovacijų agentūra MITA ir kitais partneriais. *Parengė Giedrė Kojelytė*

Prof. Vytautas Gudonis, monografijos „Negalia visuomenėje ir vaizduojamajame mene“ (2020) autorius (4 p.)

ŠIAME NUMERYJE

Seimo sprendimas dėl prof. Ado Jakubausko žinomas iš anksto? ● 2 p.

Apie tautos naikinimą sovietinio režimo metais – nauja Genocido centro knyga ● 2 p.

Valstybės pamatų griovimas: nuo tautos istorijos perrašymo iki minties cenzūros ● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pranešimai ● 3, 5 p.

Signataro knyga: NIURNBERGO NEBUVO. O kas tie – „Labas, mes čia“? ● 4 p.

Vyriausybė užsiims tyrimais, o kas ims sprendimų? ● 4, 6 p.

Nauji tyrimai ir studijų kaita Lietuvos universitetuose ● 7, 8 p.

Baigiame pasakojimą apie inžinierių Klemensą Brunių ● 9, 10 p.

Minint iškilų asmenybių gimimo šimtmetį ● 10 p.

Mūsų kasdienybės grimasos ● 11 p.

Gimtosios kalbos svetainėje ● 12 p.

LIETUVOS MOKSLININKŲ SĄJUNGOJE

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkei Viktorijai Čmilytei-Nielsen

Lietuvos mokslininkų kreipimasis

Vilnius, 2021 03 24

Dėl ketinimo nušalinti prof. Adą Jakubauską nuo Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinio direktoriaus pareigų

Lietuvos mokslininkų sąjunga (toliau – LMS) aukštai vertina Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (toliau – LGGRTC) atliekamą darbą, kuris remiasi ten atliekamais moksliniais tyrimais, o savo užduotimis ir jų svarba valstybei net negali būti lyginamas su kitomis tik akademinė veikla užsiimančiomis institucijomis. LGGRTC pavaldumas Seimui turi užtikrinti nuolatinį jo ryšį su Lietuvos visuomene, jai atstovaujančiomis politinėmis partijomis ir politikais, kitomis pilietinėmis organizacijomis. Jam keliamus tikslus LGGRTC gali pasiekti tik savo veiklos pastovumu, turėdamas politikų ir visuomenės palaikymą.

LMS konstatuoja, kad tam tikros politikų grupės pastangos pakeisti LGGRTC vadovą prof. dr. Adą Jakubauską, kai jis dar tik neseniai pradėjo vykdyti savo pareigas, ir vieši LGGRTC organizacinės tvarkos ir darbuotojų tarpusavio santykių svarstymai daro

didžiulę žalą šiai institucijai ir jos atliekamai misijai. Kartu tai pakerta visuomenės pasitikėjimą pačiais politikais, kurie taip siaurai supranta jiems suteiktą mandatą, kad jau savo kadencijos pradžioje ėmėsi LGGRTC veiklą destabilizuojančių iniciatyvų.

LMS siekia, kad mokslininkai glaudžiai bendradarbiautų su valstybės institucijomis, tačiau tikisi abipusės pagarbos ir pasitikėjimo. Prof. dr. Adui Jakubauskui turi būti sudarytos sąlygos dirbti ir savo darbu įrodyti, kad mokslininkai gali tarnauti valstybei ir savo kompetencija svariai prisidėti prie visuomenės istorinės atminties stiprinimo.

LMS ketinimą nušalinti prof. dr. Adą Jakubauską nuo Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinio direktoriaus pareigų vertina kaip nepagrįstą ir politizuotą veikimą prieš tinkamai pareigas einantį, aukštomis moralinėmis vertybėmis pasižymintį ir itin kompetentingą mokslininką. Prašome Lietuvos Respublikos Seimą užtikrinti, kad šis nepagrįstas veikimas prieš prof. dr. Adą Jakubauską būtų nutrauktas.

Tokia praktika, kai valdžios institucijos kišasi į tarpasmeninius LGGRTC darbuotojų ir vadovybės santykius, pakerta pasitikėjimą ne tik valstybės tarnyba, bet ir Lietuvos Respublikos Seimu. Susidaro įspūdis, kad

Seimas netinkamai akcentuoja prioritetus globalios pandemijos ir su tuo susijusios socialinės ekonominės krizės kontekste bei skatina visuomenės susipriešinimą. Kenkėjiški veiksmai prieš prof. dr. Adą Jakubauską ir kitus aktyvius akademinės bendruomenės narius siunčia signalą Lietuvos mokslininkams, kad kompetentingi asmenys valstybės valdyme yra nepageidaujami. Bandoma įteigti, kad mokslininkų sprendimai ir išvados turi tik pritarti valdančiųjų partijų politinei linijai kaip gūdžiaisiais sovietiniais laikais, nes priešingu atveju administraciniais metodais, „trolių“ ir „influencerių“ pagalba su jais bus susidorota.

LMS itin teigiamai vertina prof. Ado Jakubausko vertybines nuostatas ir veiklą, kuri visiškai atitinka akademinės etikos ir sąžiningos mokslinės pozicijos raiškos principus.

Kviečiame ir kitas kūrybines organizacijas (Lietuvos rašytojų sąjungą, Lietuvos kompozitorių sąjungą, Lietuvos dailininkų sąjungą, Lietuvos žurnalistų sąjungą ir kt.) prisijungti prie bendrų pastangų, stiprinant visuomenės pilietinę poziciją ir demokratiją.

Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas prof. dr. Dalius Serafinas

Priimti Mokslininkų valstybinių pensijų laikinojo įstatymo pakeitimai

Prof. dr. Jadvyga Kerienė

Kaip jau buvo rašyta „Mokslo Lietuvoje“ (žr. „Mokslo Lietuva“, kovo 15 d., Nr. 5 (670)), Lietuvos mokslininkų sąjunga (LMS) prieš kurį laiką kreipėsi į Lietuvos Respublikos Seimą su prašymu priimti Mokslininkų valstybinių pensijų laikinojo įstatymo pakeitimo įstatymą, vykdamas Konstitucinio Teismo 2020 m. birželio 3 d. nutarimą. Seimo plenariniame posėdyje, įvykusiame šių metų kovo 16 d., šis įstatymas vieningai priimtas. Stebint posėdžio transliaciją, Seimo

narių pasisakymuose išryškėjo pagarba mokslininkams ir pripažinti jų nuopelnai valstybei.

Igyvendinant Vyriausybės programą, numatoma iki 2023 m. I pusmečio pabaigos sistemaiškai peržiūrėti teisės aktus, reglamentuojančius valstybines pensijas, rentas ir kompensacines išmokas. Šiuo metu Lietuvos tyrėjų vidutinis atlyginimas, perskaičius pagal perkamosios galios paritetą, kaip buvo pažymėta LMS kreipimesi, yra net kelis kartus mažesnis už Europos Sąjungos vidurkį. Jį padidinti tiek, kad jis būtų adekvatus mokslininkų sukuriama pridėtinei vertei, ir garantuotų adekvačias

socialines pensijas, dar prirėks nemažai laiko.

LMS, rengdama šį kreipimąsi, akcentavo, kad tik tos valstybės, kurios mokslininkų veiklai skiria išskirtinį dėmesį ir savo strateginiuose sprendimuose remiasi naujausiais mokslu pasiekimais, patenka į pirmaujančių valstybių gretas. Šiame mokslo ir aukštųjų technologijų amžiuje valstybė, neskirianti dėmesio mokslininkams, tampa nekonkurencinga ir atsiliekanti.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, LMS įdėjo daug pastangų, kad 1994 m. būtų priimtas Lietuvos Respublikos mokslininkų

valstybinių pensijų laikinasis įstatymas, nemaža dalimi lėmęs tai, kad dabar Lietuvoje turime pasaulyje pripažintus universitetus ir mokslo centrus, nes tuo finansškai labai sunkiu metu jis motyvavo mokslininkus likti valstybinėse mokslo ir studijų institucijose ir neišeiti į kur kas pelningesnę darbą, kuris garantuotų didesnę socialinę pensiją. LMS ir toliau aktyviai dalyvaus, peržiūrint valstybines pensijas reglamentuojančius teisės aktus. *Autorė yra LMS tarybos Mokslininkų kūrybinių ir kitų interesų grupės pirmininkė*

VALSTYBĖS AKTUALIJOS

Laisvės premijos laureatų ir rezistentų KREIPIMASIS į Lietuvos Respublikos Seimą

Mes, žemiau pasirašę, su nerimu stebime politikų ir žiniasklaidos bendrumus pašalinti iš pareigų Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro (toliau – LGGRTC) direktorių profesorių Adą Jakubauską. Nebegalime tylėti po to, kai pasirodė Seimo darbo grupės išvada, iš esmės siūlanti atstatyti LGGRTC direktorių. Raginame Seimo narius balsuoti už prof. Ado Jakubausko teisę toliau eiti LGGRTC direktoriaus pareigas. Nepaprastą politikų ir žiniasklaidos dėmesį jo darbui laikome neproporcingu ir paremtu politiniais motyvais. Teisėtai paskirtas direktorius nepadarė nieko, dėl ko negalėtų eiti savo pareigų. Nė vienas kaltinimas jam nebuvo pagrįstas konkrečiais įrodymais. Normalu, kad jo darbas nėra idealus ir jam išsakomi priekaištai, kaip kad būna visiems permainas pradėjusiems įstaigų vadovams. Tai – ne priežastis atleisti.

Kiekvienas iš mūsų savo laiku ir pagal išgales stengėmės prisidėti prie Lietuvos laisvės siekių sovietinės okupacijos sąlygomis. Kovojojome kas ginklu, kas malda ir uždraustu, bet laisvu žodžiu. Dievas laimino šią mūsų tautos kovą ir šiandien gyvename laisvoje nuo išorinės okupacijos Lietuvoje. Labai svarbu, kad ir vidumi toliau laisvė, siekdami būti dora, laisva ir išdidžia tauta, gerbiančia tiesos ir teisingumo idealus. Tai neįmanoma ir be istorinio teisingumo užtikrinimo.

Prof. Ado Jakubausko vadovaujamas LGGRTC yra šiai misijai nepaprastai svarbi institucija. LGGRTC istorikai labai kukliomis lėšomis atlieka didžiulį darbą, už kurį esame jiems dėkingi. LGGRTC ilgai patyrė ir dabar patiria didžiulį spaudimą iškraipyti Laisvės kovų istoriją, pasmerkti dalį už laisvę žuvusių rezistentų ir šios kovos organizatorių

ar net suteršti išstisus Laisvės kovų tarpsnius tariamo dalyvavimo Holokauste dėme. Iki šiol LGGRTC garbingai gynė istorinę tiesą ir Laisvės kovotojų atminimą.

Su ta pačia intencija ginti istorinę tiesą į darbą atėjo ir naujasis LGGRTC vadovas. Manome, kad šis aiškiai deklaruotas nusiteikimas buvo viena iš jo puolimo priežasčių. Esame tikri, kad, nepaisant klaidų ir sunkumų, LGGRTC vadovas ypač dėl savo pasiryžimo nepasiduoti politiniam spaudimui prieš Lietuvą ir jos laisvės kovas yra labai reikalingas eiti esamas pareigas ir privalo jose likti. Todėl balsavimas dėl jo likimo yra ir savotiškas Lietuvos laisvės egzaminas. Atleisdamas prof. Adą Jakubauską, Seimas pasiųstų labai aiškiai žinią, kad tikslinga spausti Lietuvą keisti savo istorijos vertinimus, nes Lietuva yra linkusi pasiduoti šiam spaudimui.

Kadenciją tik pradėdantis Seimas dar turės daug progų parodyti savo vertę ir brandą. Raginame nepradėti darbo gėdingu politiniu susidorojimu jau pirmaisiais kadencijos metais.

PASIRAŠĖ:

Laisvės premijos laureatai: *Antanas Terleckas, Sigitas Tamkevičius, Nijolė Sadūnaitė, Jonas Kadžionis-Bėda, Bronislovas Juospaitis-Direktorius, Juozas Jakavonis-Tigras, Juozas Mocius-Šviedrys, Albinas Kenkra-Aušra*

Rezistentai: *Gediminas Dobkevičius-Šarūnas, Stasys Dovydaitis-Vaidila, Algirdas Endriukaitis, Monika Gavėnaitė, Robertas Grigas, Jonas Kauneckas, Vytautas Kaziulionis, Simas Kudirka, Algirdas Petrusevičius, Petras Plumpa, Gema Stanelytė, Algimantas Petras Susnys, Elena Šiuliauskaitė, Zigmas Tamakauskas, Jonas Volungevičius*

NAUJOS KNYGOS

Išleista knyga – vardynas, skirta Lietuvos gyventojams, nukentėjusiems nuo Sovietų Sąjungos diktatoriaus Josifo Stalino režimo

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras išleido paskutinę knygą – vardyną, skirtą Lietuvos gyventojams, nukentėjusiems nuo Sovietų Sąjungos diktatoriaus Josifo Stalino režimo. Ši 576 puslapių apimties knyga – tai daugiau kaip 30 metų rengiamo tęstinio leidinio „Lietuvos gyventojų genocidas“ (toliau – Vardynas) V tomo antroji dalis. Vardynui medžiaga pradėta rinkti dar 1989 m., kai buvo įsteigta Sąjūdžio komisija stalinizmo nusikaltimams tirti. Visą šį laiką Vardyno atsakingoji redaktorė yra Teresė Birutė Burauskaitė.

Vardyno V tomas skirtas 40-čiai tūkstančių 1950–1953 m. nuo sovietinio režimo represijų nukentėjusių Lietuvos gyventojų. Šiame tome pateikti duomenys apie 25,6 tūkst. ištremtųjų, kurie 1951 m. masinių

trėmimų akcijos „Osen“ („Ruduo“) metu buvo sugauti besislapstantys nuo paskutinio masinio trėmimo. Čia pateko ir antihitlerinės koalicijos generolo V. Anderso armijos kariai, ištremti pagal atskirus Ypatingojo pasitarimo nuosprendžius, taip pat Jehovos liudytojų sektos nariai, 1951 m. rudenį „iškeldinti“ iš Lietuvos pagal LSSR Ministrų Tarybos nutarimą Nr. 865. Be to, knygoje pateikti duomenys apie 1950–1953 m. kovose žuvusius, nužudytus ir įkalintus partizanus bei apie beveik 10 tūkst. politinių kalinių.

Vardyno I tomas, skirtas 1939–1941 m. sovietinių okupantų ištremtiems, įkalintiems ir nužudytiems Lietuvos gyventojams, buvo išleistas 1992 m., papildytas ir patikslintas 1999 m. Jame pateikti duomenys apie 30,5 tūkst. Lietuvos gyventojų, nukentėjusių per

pirmąją sovietinę okupaciją.

Vardyno II tomas, susidedantis iš trijų knygų, yra skirtas 1944–1947 m. žiauriausio teroro ir didžiausių netekčių laikotarpiui, kurio metu nukentėjo 85,3 tūkst. Lietuvos gyventojų.

Vardyno III tome, kurį sudaro dvi knygos, pateikti duomenys apie sovietų valdžios surengtą ir kartu su vietos komunistais kolaborantais 1948 m. gegužės 22–25 d. įvykdytą masinių trėmimų akciją „Vesna“ („Pavasaris“), kurios metu daugiau kaip 40,2 tūkst. žmonių buvo ištremta ir daugiau kaip 13 tūkst. tais pačiais metais nužudyta bei įkalinta.

Vardyno IV tome, taip pat sudarytame iš dviejų knygų, užregistruota 46,7 tūkst. 1949 m. sovietinio režimo represijas patyrusių

Lietuvos gyventojų, tarp jų 38,1 tūkst. ištremtųjų per masinių trėmimų akciją „Priboj“ („Bangų mūša“).

Dabar rengiamas VI tomas, apimsiantis nukentėjusius Lietuvos gyventojus nuo 1954 m. iki nepriklausomybės paskelbimo 1990 m. kovo 11 d. Šioje knygoje dominuos partizanai, politiniai kaliniai ir disidentai, jų tikimasi išleisti kitais metais. VI tome taip pat bus visų šešių knygų pavardžių rodyklė ir buvusių knygų papildymai.

Vardyno rengėjai dėkoja visiems, siuntusiems laiškus, anketas, atsiminimus, kitą informacinę medžiagą, ir tikisi sulaukti patikslinimų bei papildymų šiai knygai. *Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, „Voruta“, 2021-03-12, www.voruta.lt*

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

VALSTYBĖS GRIOVIMAS?

Jonas Jasaitis

Pastarųjų savaitių viešosios erdvės įvykių analizė skatina šiuos pavadinimo žodžius rašyti ne kaip klausimą, o kaip teiginį. Bet vis dėlto palikime klaustuką kaip vilties ženklą, kad ir šių dienų Lietuvos visuomenė sustabdys valstybės griovėjus, kad purvinų ir labai pavojingų užmačių puoselėtojai gaus per nagus. Jų veiksmai kol kas labiau primena bandymus išsiaiškinti, kurias ribas jiems jau dabar įmanoma peržengti.

Valstybės galia yra labai priklausoma nuo jos ekonomikos galios. Ši galia leidžia ne tik aprūpinti piliečius svarbiausiais vartojimo reikmenimis ir patenkinti savo gyvybinius poreikius (būstas, maistas, sveika aplinka ir sveikatos apsauga, švietimas ir kt.), bet ir finansuoti šalies gynybos sistemas, teisėsaugą, užtikrinti viešąją tvarką. Sociologijoje politikos sąvoka pirmiausia apibrėžiama kaip visuotinė tvarka ir piliečių saugumą užtikrinantis socialinis institutas. Visa kita (valdžios ir įtakos persidalinimas, „kompromisų menas“, galios grumtynės ir pan.) yra tik politikos sudėtinė dalis ar atitinkamų jos veiksmų aiškinimai, kuriems geriau tinka kiti pavadinimai.

Tačiau sieti valstybės galią tik su ekonomikos plėtra būtų ir netikslu, ir net pavojinga. Ne mažiau už ekonominius veiksnius svarbu įvertinti ir visuomenės dvasinę būseną, jos vertybinę orientaciją, pasitikėjimą valdymo institucijomis ir bendrapiliečiais. Jei dauguma žmonių pasijunta palikti vienam vienam su savo rūpesčiais, jei nėra net kam pasiguosti ir į ką kreiptis pagalbos, būtų labai naivu tikėtis jų bendrų iniciatyvų ir susitelkimo ginti valstybę.

Ne tik jaunimo, bet ir pačių aktyviausių Lietuvos piliečių karta nedalyvavo nei Sąjūdyje, nei atkuriant nepriklausomybę ar ją ginant kruvinomis 1991-ųjų sausio dienomis ir naktimis, nebudėjo prie Aukščiausiosios Tarybos, nedalyvavo šimtą tūkstantiniuose mitinguose, padėjusiuose atsikratyti baimės ir pajusti į laisvę pakilusios tautos ryžtą. Tie, kuriems dabar trisdešimt–keturiasdešimt, apie visa tai daugiausia žino tik iš šeimos narių pasakojimų. Išsamiai permainę vaizdų jiems susidaryti nepadėjo nei mokykla, nei studijos, nes švietimo ir aukštojo mokslo sistemoje buvo didžiųjų pokyčių ir prieštaravimų laikotarpis, kai apie būsimųjų valstybės piliečių ugdymą buvo tik diskutuojama, bet ne tiksliai ir sistemingai veikiama.

Tų, kurie dabar jau yra peržengę penkiasdešimtmečio slenkstį ir užima „raktines pozicijas“ valdymo institucijose, patirtis yra labai skirtinga. Tam tikra jų dalis yra susijusi su veikla sovietinio laikotarpio administracijose ir su vyresniųjų šeimos narių patirtimi, kuri ne vienu atveju neformavo jų kaip nepriklausomos valstybės piliečių. Kita dalis per pastaruosius tris dešimtmečius daugiausia dėmesio skyrė savo verslo kūrimui, dalyvavo „prichvatizavime“ ir kitose valstybės turto persidalijimo kampanijose.

Taigi, vertinant visuomenės ideologinį užsigrūdinimą, laikas „šliaužiančiam perversmui“ buvo pasirinktas gana apgalvotai. Metai iš metų matėme mažėjantį piliečių dalyvavimą rinkimuose, didėjantį nusivylimą valdžios institucijomis, stiprėjantį biurokratizmą. Auganti apatija ir masinė emigracija buvo gyventojų atsakas į valdžios nesugebėjimą tartis su visuomene. Prasidėjusi pandemija, kurios metu kažkas nemokėsiškai pareikalavo laikytis ne fizinės, o socialinės distancijos, t. y. įsakymo nebendrauti, sutapusi su visišku didžiosios žiniasklaidos užvaldymu, sukūrė kone idealias sąlygas keistos orientacijos grupuotei įsitvirtinti Seime ir Vyriausybėje.

Niekam nereikia aiškinti, kokia yra tikroji teisėsaugos struktūrų, tarp jų ir policijos, misija. Tačiau jau kuris laikas matome vis dažnėjantį policijos pareigūnų panaudojimą ne pagal paskirtį, ne piliečių apsaugai nuo nusikaltėlių ir nusikalstamumo užkardymui, o prievartai – reikalavimui laikytis neretai net absurdiškų valdžios institucijų įvestų apribojimų, teisinant juos apsaugos nuo pandemijos reikalavimais. Čia jau nebeturime galimybės įvardinti įvairiausių draudimų, padariusių didžiulę žalą sveikatos apsaugai, artimų giminių bendravimui, smulkiajam verslui ir galiausiai – valstybės finansams. Dar daugiau: šalia policijos pareigūnų buvo pasitelkiama ir kariuomenė, ir šauliai.

Sumaištį dar labiau didino susirgimų registravimo sta-

tistikos trikdžiai, abejotinas mirties priežasčių fiksavimas, manipuliavimas net tokiais sąvokomis, kaip „rizikos grupė“, išsiliejęs reikalavimu nelankyti giminių tiek švenčių dienomis, tiek pablogėjus jų sveikatai. Panašu, kad ne tik valdžios klerkai išvis užmiršo, kas yra giminytės ryšiai, širdgėla, atjauta, pabuvimas kartu lemtingą valandą. O pandemijai kiek atlėgus, matome policijos patrulius, kurie tampo niekam pavojaus nekeliančius žmones už tai, kad šie išdrįsta protestuoti ar kitaip išreikšti savo pilietinę poziciją, užlaužia jiems rankas ir deda antrankius, po to grūda į grotuotus automobilius, tam neturėdami jokio teisinio pagrindo. Tuo pat metu matome, kaip kasdien pranešama apie butuose, laukuose ir miškuose „irstančius kūnus“, lavonus su smurto žymėmis, iš vandens telkinių ištrauktus, nežinia kiek ten prabuvusius skenduolius, tarsi be priežasties užsidedusius namus, suniokotus automobilius ir pan. Kas pajėgs po tokio ilgo laiko rasti nusikaltėlius?

Tuo pat metu matome vis dažnesnius ir įžulesnius bandymus diskredituoti tautos kovą su sovietiniu režimu, asmenų, bendradarbiavusių su KGB, skundikų ir išdavikų įslaptinimą 70-čiai metų, Kovo 11-osios Akto signatarų marginalizavimą ir primityviausius bandymus apjuodinti Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos leidėjų bei platintojų veiklą, primesti visai lietuvių tautai Holokausto vykdytojų ir antisemitų etiketes. Matome net bandymus tyčiotis iš tremtinių kančių, vadinant jas „lėkštomis istorijomis“.

Dar niekada Seimas taip nesikišo į mokslo įstaigų veiklą, nepuolė šalinti iš pareigų valstybei gyvybiškai svarbių įstaigų vadovais neseniai pradėjusių dirbti mokslininkų už tai, kad jie neva ne laiku kažką pasakė (nors ir pasakė nepaneigiamą tiesą), išpėjo arba atleido iš pareigų netinkamai jas vykdžiusius asmenis. Argi Seimo Pirmininkei nežinoma, kad tik teismas gali spręsti tokio darbuotojo atleidimo arba sugrąžinimo į darbą klausimus, o ne Seimo valdybos sudaryta komisija? Ar galima pateisinti tai, kad net tai komisijai nebaigus darbo, jos pirmininkė jau skelbia savo išankstinę nuomonę, net nesuabejojusi šios komisijos narių dalykine kompetencija?

Prieš kelerius metus susidūrėme su visiškai nepateisinamu sprendimu skirti literatūros premiją asmeniui, apšmeižusiam partizaninio judėjimo dalyviui ir net juos šlykščiai iškoliojusiam. Bet tos komisijos nariai iki šiol bando įrodinėti, kad šmeižtas buvo taip literatūriškai talentingai parašytas, kad liko... tik jį premijuoti. Tačiau šiomet, minint nepriklausomybės atkūrimo sukaktį, Valstybės Nepriklausomybės stipendija paskirta asmeniui, šlykščiai apšmeižusiam Lietuvos kultūrai ypač nusipelnusius asmenis: kardinolą Vincentą Sladkevičių ir pasaulinę šlovę pelniusius kultūros veikėjus – dirigentą Saulių Sondeckį ir aktorį Donatą Banioną. Nors šmeižto faktas šiai komisijai buvo gerai žinomas ir patvirtintas paties šmeižiko prisipažinimu, tačiau stipendija jam vis tiek paskirta. Svarstant šį siaubingą atvejį, Seimo valdyba nesugebėjo ištarti nė vieno principingo įvertinimo ir faktiškai atmetė Kovo 11-osios Akto signatarų protestą, lyg nesuvoktų, kam gali, o kam negali būti skirta Valstybės Nepriklausomybės stipendija ir ją lydintys simboliai. Ar galėjome 1991 m. įsivaizduoti, kad tokie sprendimai bus toleruojami Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos rūmuose, kuriuos nuo galimo okupantų kariuomenės užpuolimo tada su tūkstančiais jų gynėjų saugojome?

Ir dar daugiau: kai visuomenė yra tiesiog pašiurpusi nuo absurdiškų bandymų primesti Lietuvai vadinamąją Stambulo konvenciją, kurią atmetė net Turkija, nuo veiksmų, kuriais bandoma suniekinti svarbiausią visuomenės ląstelę – šeimą, iškreipti jos sampratą, paneigti žmogaus prigimtį ir suplakti šeimą su vadinamąja „partneryste“, bandoma prastumti teisės aktus, kuriais būtų įvesta teisė į savo nuomonę, kalbos ir minties cenzūra. Tuo pat metu, kaip primena arkivyskupas Sigitas Tamkevičius, bandoma priversti žmones „aklai klausyti bei vykdyti jų peršamą gyvenimo modelį. Pinigai, sportas, alkoholis, nuo savo paskirties atskirtas seksas pateikiami kaip pačios didžiausios vertybės, o tarnaujanti meilė, tikėjimas į Dievą ar santuokos keliu kuriama šeima rodoma kaip praėjusio amžiaus atgyvena“. Iki šiol daugeliui mūsų tokios pastangos atrodė per daug absurdiškos, kad jomis kažkas patikėtų, tačiau dabar matome, kad tai grūdama į sąmonę vis įžūliau ir agresyviau. ■

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Nušalinti Konstitucinio Teismo pirmininką, seniai baigusį kadenciją. Kovo 25 d. Seimo narys Petras Gražulis kreipėsi į Lietuvos Respublikos Prezidentą Gitaną Nausėdą, siūlydamas kuo greičiau nušalinti nuo pareigų Konstitucinio Teismo pirmininką Dainių Žalimą, nes jau daugiau nei metai (!), kaip yra pasibaigusi jo, kaip Konstitucinio Teismo teisėjo, kadencija.

Konstitucijos 103 straipsnio 1 dalyje sakoma, kad „Konstitucinį Teismą sudaro 9 teisėjai, skiriami devyneriems metams ir tik vienai kadencijai“, o 108 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta: „Konstitucinio Teismo teisėjo įgaliojimai nutrūksta, kai pasibaigia įgaliojimų laikas“. Todėl Seimo narys priminė, kad D. Žalimas neteisėtai skelbiasi einančiu Konstitucinio Teismo pirmininko pareigas, nors jo 9 metų kadencija jau yra seniai pasibaigusi. Jokių kitų konstitucinių pagrindų pratęsti šio asmens kadenciją nėra.

Seimo narys prašo Prezidento pagal jo kompetenciją kuo greičiau sustabdyti neteisėtą D. Žalimo pirmininkavimą Konstituciniam Teismui ir kad kitas, kadencijos dar nebaigęs Konstitucinio Teismo teisėjas būtų paskirtas laikinai einančiu Konstitucinio Teismo pirmininko pareigas. Juo labiau kad D. Žalimas atvirai daug kartų yra dalyvavęs įvairiuose rinkimuose kaip Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų kandidatas ir po to nuolat reiškęs paramą tai pačiai partijai, taip demonstruodamas, kad yra šališkas. Todėl D. Žalimas negali būti vienodai visiems teisingas, kas iš principo neleidžia jam būti jokio teismo teisėju.

Pavasario sesijos darbų programa. Sesijos metu numatoma svarstyti per 470 teisės aktų, kuriuos teikia Prezidentas, Vyriausybė, Seimo komitetai, frakcijos ir Seimo nariai. Į darbų programą įtraukti teisės aktai pagal 11 programos prioritetų, išdėstytų pagal Vyriausybės programos prioritetus: 1) atsakinga finansų politika, 2) socialiai pažeidžiamiausių visuomenės grupių įgalinimas, 3) stipri ir saugi Lietuva, 4) aukštos pridėtinės vertės ekonomika, 5) Lietuvos žaliasis kursas, 6) ilgas ir visavertis sveiko žmogaus gyvenimas, 7) atkurta pasitikėjimas teisingumo sistema, 8) asmenybės ir visuomenės gyvenimo kokybę keičianti kultūra, 9) visuomenės poreikius atitinkantis viešasis sektorius, 10) vienodos starto pozicijos visiems Lietuvos žmonėms, 11) stiprėjanti Lietuvos įtaka.

Sesijos metu numatyti 7 komitetų pranešimai svarbiais valstybės ir visuomenės klausimais: 1. Lietuvos ateities projektavimo iššūkiai. 2. Kokios visuomenės informavimo politikos ir jo reglamentavimo šandien reikia Lietuvoje? 3. Kultūros paveldo teisiniam reguliavimui reikalingi pokyčiai. 4. Dėl nacionalinės žemės politikos. 5. Nauja kompensuojamųjų vaistų tvarka – ar iš tiesų sumažino pacientų priemokas ir pagerino vaistų prieinamumą? 6. Teismo ekspertizės srities tobulinimas: ekspertizės terminai ir kokybė. 7. Diskusijų kultūra: žodžio laisvė, tolerancija kitokiai nuomonei ir pagarba žmogaus orumui. Seimo II (pavasario) sesijos darbų programa pritarė 70, prieš balsavo 13, susilaikė 41 Seimo narys.

Neapykantos kalba? Seimo narė Evelina Dobrovolska kartu su įvairioms frakcijoms atstovaujančių parlamentarų grupe įregistravo Administracinių nusižengimų ir Baudžiamojo kodeksų pataisas, kuriomis dalis atsakomybės už neapykantos nusikaltimus yra perkeliama į Administracinių nusižengimų kodeksą. Taip pat teikiama siūlymas praplėsti neapykantos kurstymo ar diskriminacijos požymius, įtraukiant odos spalvą, etninę kilmę, pilietybę ir lytinę tapatybę.

„Saviraiškos laisvė nedera su neapykantos kurstymu. Šiuo metu egzistuojantys baudžiamosios teisės įrankiai nėra efektyviai taikomi kovoje su neapykantos kalba, todėl jautrios socialinės grupės patiria patyčias. Norime užtikrinti, kad kiekvienas jaustųsi saugiai ir oriai, nepriklausomai nuo jo lyties, rasės, tautybės, religijos ar kitų pagrindų“, – sako E. Dobrovolska.

Administracinės atsakomybės įvedimu už neapykantos kalbą siekiama naikinti nebaudžiamumo fenomeną, kuris šiuo metu egzistuoja. Komentarai internete, kurie nebus tokie pavojingi, kad galėtų sulaukti baudžiamosios atsakomybės, galės užtraukti administracinę atsakomybę. Iš Administracinių nusižengimų kodekso būtų perkeliama tik tyčiojimas ir niekinimas, nes likusios veikos – neapykantos kurstymas, skatinimas smurtauti, kurstymas diskriminuoti – privalo likti baudžiamajame įstatyme.

NIURNBERGO NEBUVO?

„NIURNBERGO NEBUVO. Labas, mes čia!“. Sudarytojas – Algirdas Endriukaitis. „Bitutės“, Vilnius, 124 p.

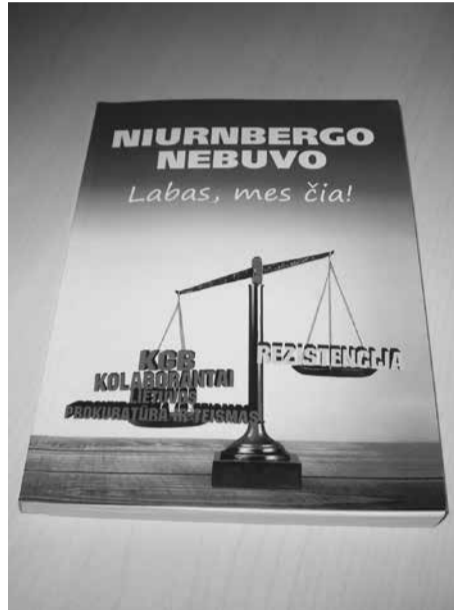
Praėjusių metų pabaigoje pasirodė Kovo 11-osios akto signataro Algirdo Endriukaitis sudaryta knyga „NIURNBERGO NEBUVO. Labas, mes čia!“. Knygos tituliniam lape pažymėta: „Tėvynės laisvės Ažuolų garbę pažinusiems ir apgynusiems“, o kiek žemiau: „Nepriklausomybės, demokratijos ir Lietuvos tautinės valstybės idėjos išdavimui priminti“. Tai labai griežtas, bekompromis ir tiesus politinės padėties Lietuvoje įvertinimas, praėjus daugiau kaip trims dešimtmečiams nuo valstybės nepriklausomybės atkūrimo.

Knygoje surinkti itin sukrečiantys faktai liudija apie labai gilią krizę teisėtvarkos ir teisėkūros sistemoje. Vargu ar 1989–1991 m. kas nors galėjo net įsivaizduoti, kad atkurtos Lietuvos valstybės vardu prisiekę teisėjai ir prokurorai vertins daugiau kaip kelis dešimtmečius trukusią ginkluotą kovą su okupaciniu režimu, naudodami tą pačią sovietinę terminologiją, o laisvės kovotojų kankintojų ir budelių veiksmus traktuos kaip rutininį „darbinių pareigų vykdymą“ pagal „tuo metu galiojusius įstatymus“. Ar galima įsivaizduoti, kad, pavyzdžiui, pokario Vokietijoje nagrinėjant hitlerininkų

nusikaltimus, kas nors juos vertintų kaip atitinkančius nacių režimo metu galiojusius „įstatymus“? Ar šiems teisininkams vis dar galioja viso pasaulio pasmerktos žiauriausios sovietinio režimo „įstatymai“, taikyti užgrobtose Baltijos valstybėse? Ar, rengdami sprendimus, skelbiamus valstybės vardu, jie jaučiasi priklausomi nuo nusikaltėlių režimų „teisėtvarkos“? **Juk tai akivaizdus valstybei duotos priesaikos sulaužymas!** Tačiau 2018 m. birželio 5 d. prokuroras Eugenijus Papučka, atmesdamas Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos leidėjų ir rezistentų skundą, rašė: „Pažymėtina, kad kankinimu nepripažįstamas skausmas ar kančios, kurios atsiranda dėl teisėtų sankcijų arba yra tų sankcijų neatskiriama dalis.“

Tas pats prokuroras minėtame nutarime teigia, kad veiksmai, atlikti okupacinės valdžios ir jos represinių organų nurodymu, „negali būti vertinami kaip nukentėjusių persekiojimas dėl politinių ir religinių motyvų“. Taigi, anot šio teisininko, jokio persekiojimo išvis nebuvo. O štai Vilniaus miesto apylinkės teismo teisėjas V. Bugelevičius rašo dar atviriau, kad Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos leidėjų persekiojimas „nesudaro pagrindo baudžiamajai atsakomybei kelti“, nes tokie veiksmai buvo numatyti „Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžia-

mojo proceso kodekse“. Anot šio teisėjo, „visi teisiami asmenys turėjo tokias pačias procesines garantijas“. Šiuos argumentus patvirtino ir Vilniaus apygardos teismo teisėja A. Survilienė savo 2018 m. rugpjūčio 6 d. nutartimi. Tai kokios valstybės įstatymai vis dar galioja minėtiems teisėjams, kokiais jie vadovaujasi dabar?

Knygos viršelio nuotrauka

Signataro knygoje labai kruopščiai sudėti dokumentai, atskleidžiantys abejingą ir apalaidų, švelniai tariant, kai kurių ir šiandien teisėsaugos institucijose atsakingas pareigas einančių asmenų požiūrį į tautos kovą su okupaciniu režimu ir bolševikine ideologija, tebesitęsiantys bandymai pateisinti net žudynių ir žiauriausių represijų vykdytojus to režimo metais taikytomis tardymų procedūromis ir bausmių sistema.

Tačiau tokiems asmenims tenka priminti Tarptautinio Niurnbergo karo tribunolo statuto principus, kad tarptautinė teisė numato asmeninę atsakomybę už persekiojamą politiniu, rasiniu ar religiniu pagrindu ir už tokius nusikaltimus numatyta individuali atsakomybė: „Faktas, kad asmuo veikė vykdydamas jo vyriausybės ar karinio viršininko įsakymą, neatleidžia jo nuo atsakomybės pagal tarptautinę teisę“ (žr. IV principą). Prie tokių nusikaltimų žmoniškumui priskiriami: „civilių gyventojų žudymas, naikinimas, pavergimas, deportacija ir kitoks nežmogiškas elgesys...“ (žr. VI principą). Knygoje primenama, kad, paskelbus nepriklausomybę, visi okupacinio režimo įstatymai neteko galios. „Seimas paskelbė laikinai galiojančius tik tuos okupacinio akto ir normas, kurie neprieštarauja Lietuvos Konstitucijai“

(žr. 48 p.). Parengė Jonas Jasaitis

Vytautas Gudonis. Negalia visuomenėje ir vaizduojamajame mene.

Monografija. Šiaulių universitetas, 640 p. (spausdino Sia Drukatava, Ryga, Latvija)

Neseniai autoriaus iniciatyva „Mokslo Lietuvos“ redakciją pasiekė gerai žinomo psichologo, prof. Vytauto Gudonio parašyta didelės apimties monografija, skirta mūsų mokslinėje literatūroje dar menkai žinomiems temai – regėjimo negalios suvokimui ir jos vaizdavimui dailėje. Profesorius šią knygą vadina savo „gulbės giesme“. Minėtai temai jis skyrė beveik keturis itin produktyvios savo veiklos dešimtmečius.

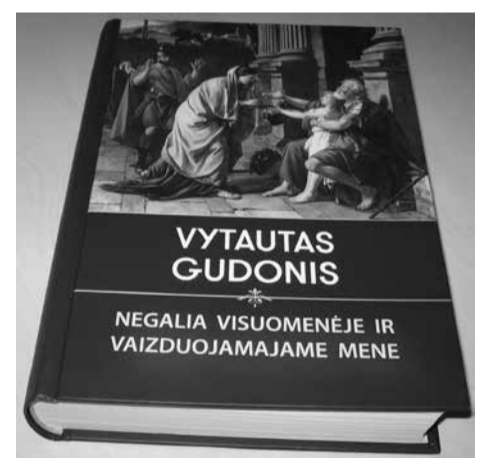
Nedaug rasime mokslininkų parašytų knygų, nuo kurių, vos jas pradėjus skaityti,

taip sunku atsitraukti, neužvertus paskutinio puslapio. Puikios poligrafinės kokybės knygos vertė keleriopai padidina joje panaudota beveik 6 tūkst. meno darbų kolekcija. Knygos turinys buvo aptartas daugybėje nacionalinių ir tarptautinių mokslo renginių, per kelis dešimtmečius vykusių visuose žemynuose – nuo Lietuvos ir Latvijos iki Kinijos, Japonijos ir Brazilijos. Iš 837 registruotų autoriaus publikacijų šiai temai skirtos 385, t. y. 45 proc. jo mokslinės kūrybos.

Knyga sudomins ne tik tuos, kurie yra

giliai susipažinę su tiflopedagogika, neįgaliųjų gyvenimo ir veiklos problematika ar vaizduojamąja daile, bet ir tik epizodiškai susimąstančius apie neįgaliuosius, retkarčiais patenkančius į mūsų kasdienybę. Kaip rašė knygos prararmės autorius, neseniai mus palikęs prof. habil. dr. Vytenis Rimkus, socialinis negalios reiškinyje joje nagrinėjamas tarpdisciplininis požiūriu, per meno kūrinį ir kito kultūros paveldo prizmę, remiantis ir paties V. Gudonio 1991 ir 2017 m. atliktų tyrimų duomenimis.

Parengė Jonas Jasaitis

Knygos viršelio nuotrauka

VALSTYBĖS AKTUALIJOS

RECEPTAS VYRIAUSYBEI

Eugenijus Sabutis

Artėdamas prie veiklos šimtadienio, ministrų kabinetas pristatė 126 puslapių apimties Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planą. Tačiau

šis planas deramo dėmesio tiek iš politikų, ypač opozicijos atstovų, tiek ir iš ekspertų žiniasklaidoje nesulaukė. Galbūt šio dokumento svarbą užgožė kiti klausimai, susiję su skiepijimu nuo COVID-19? Komunikacinės klaidos, neapibrėžtumas ir nuolatinė kova su Prezidentūra lėmė tai, kad Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano klausimas buvo nustumtas į šalį.

Šis planas yra svarbiausias dokumentas šioje Seimo kadencijoje, nes juo ateinančius ketverius metus privalės vadovautis premjerės Ingridos Šimonytės ministrų kabinetas. Priminsiu, kad teisės aktai numato, jog Vyriausybė, Seimui pristatę savo programą, per tris mėnesius turi pateikti ir šios programos įgyvendinimo planą, t. y. tiksliai nuostatas, kokiais veikimo principais

Vyriausybė vadovausis ir brėš liniją, pagal kurią artimiausius metus gyvens valstybė.

Pirmausia, į ką labiausiai tenka atkreipti dėmesį, įgyvendinimo plane **trūksta konkrečių darbų** ir kartu **planuojama per daug naujų analizių**. Šiame plane turėtų atsispindėti aiškūs įstatymų projektai ar Vyriausybės nutarimai, rodantys kryptis, kur Vyriausybė dėsi pagrindinius akcentus. Vietoj to matome, kad dėl 159 nuostatų įgyvendinimo bus atliekamos **studijos ir analitiniai darbai**. Nemaža dalis plane sudėtų priemonių numatyta įgyvendinti tik 2024 metais – šios Vyriausybės kadencijai einant paskutinius mėnesius ar net kadencijai pasibaigus.

Natūraliai kyla klausimas, ar įgyvendinimo plane taip dažnai minimos „analizės“ neturėjo būti atliktos prieš

paskelbiant priemonių planą? Juk šiandieninė Vyriausybė ir Seimo valdančioji dauguma **aštuonerius metus buvo opozicijoje** ir kritikavo kiekvieną tuo metu valdžioje esančių vyriausybių daromą žingsnį. Aštuoneri metai turėjo būti skirti ir tam tikrai analizei ar konkretnėms išvadoms daryti, kad, laimėjus Seimo rinkimus ir sudarius Vyriausybę, būtų galima imtis nuoseklaus vadovavimo valstybei. O gal jie nesitikėjo laimėti?

Mane, kaip vadovavusį Jonavos rajono savivaldybei ir dabar esantį Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komitete, labiausiai domino Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane numatyti punktai,

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

Minimos generolo Jono Žemaičio gimimo metinės. Sukanka 112 metų, kai gimė generolas Jonas Žemaitis-Vytautas – vyriausiasis Lietuvos partizanų ginkluotųjų pajėgų vadas. Pernai Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto posėdžių salė, esanti Seimo III rūmuose, pritarus Seimo valdybai, buvo pavadinta generolo Jono Žemaičio vardu. „Jonas Žemaitis-Vytautas – idealizmo, drąsos, pasiaukojimo, atsidavimo savo šaliai pavyzdys, dėl Lietuvos laisvės paaukojęs savo asmeninę gerovę. Tarpukariu tarnavęs Lietuvos kariuomenėje, sovietinės okupacijos metais jis prisidėjo prie ginkluoto pasipriešinimo, siekė suvienyti okupuotoje teritorijoje partizanų struktūras, įsteigti organizaciją, kuri politinėmis ir karinėmis priemonėmis kovotų už šalies išlaisvinimą, vėliau tapo Lietuvos partizanų vadu, faktiškai ėjusi Prezidento pareigas. 1949 m. vasario 16-ąją Jono Žemaičio-Vytauto vadovaujama Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio taryba priėmė deklaraciją, kuria siekta išsaugoti valstybės tęstinumą.

Ir nors okupacinis režimas sunaikino

organizuotas partizanų struktūras, deklaruotas valstybingumo siekis ir laisvės idėja liko gyvi per visą sovietinės okupacijos laikotarpį“, – sako Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas Laurynas Kasčiūnas, pridurdamas, kad toks posėdžių salės pavadinimas dar labiau įpareigoja puoselėti tas vertybes, kuriomis vadovavosi partizanų vadas, ir ginti Lietuvos nacionalinius interesus.

Ministerija turi prisiimti atsakomybę. Žiniasklaidos priemonėse pasirodė informacija, kurioje Aplinkos ministerija nemato priešasčių, kodėl vienai didžiausių šalies naftos gavybos bendrovių „Minijos nafta“ neturėtų būti išduotas leidimas Kintuose išgauti naftą. Seimo narys Zigmantas Balčytis dar vasario mėnesį kreipėsi į premjerę Ingridą Šimonytę ir aplinkos ministrą Simoną Gentvilą, prašydamas atsakyti, kada Vyriausybėje bus svarstomas klausimas dėl leidimo išdavimo. Per 20 darbo dienų turėjusi pateikti atsakymą, Aplinkos ministerija iki šiol nesugebėjo atsakyti į klausimus, nors terminas, remiantis pačios ministerijos

atsakymu, baigėsi kovo 10 d.

„Stebina tai, kad ministerija siūlys Vyriausybei leidimą išduoti, bet kartu sako, kad jį gali vetuoti Šilutės rajono savivaldybės taryba, nepatvirtinama poveikio aplinkai ataskaitos. Taigi peršasi išvada, kad ministerija, nesugebėdama užkirsti kelio Pamario krašto „pardavimui“ suinteresuotam verslui, permeta klausimo sprendimą ant savivaldybės pečių“, – sako Z. Balčytis.

Neseniai Seime spaudos konferenciją kartu su Kintų bendruomenės atstovais surengęs parlamentaras teigia, kad šio krašto bendruomenė neketina sudėti rankų: „Bendruomenės atstovai nėra kategoriškai prieš patį naftos išgavimą. Jie teikė siūlymų imonei, kad naftos gavybos įrenginiai apeitų Kintus, kad unikalus miestelis netaptų išdaryta vieta, netinkama nei gyventi, nei plėtoti turizmą. Suprantamas verslininkų noras didelį pelną gauti mažiausiomis sąnaudomis, tačiau vis dėlto derėtų atsižvelgti į vietos gyventojų nuomonę ir mokslininkų nuogastavimus.“

Kas tas „profesionalus gėjus“? 2021 m. kovo 16 d. Seimo Etikos ir procedūrų komi-

sija gavo prašymą ištirti Seimo nario Tomo Vytauto Raskevičiaus, kaip profesionalaus gėjus, veiklą. Lietuvos Konstitucijos 60 straipsnis nustato, kad Seimo narys negali niekur kitur dirbti ir gauti kitų pajamų, išskyrus už kūrybinę veiklą. Komisijos prašoma ištirti, ar gėjus profesionalo pareigos tikrai yra kūrybinis darbas, nes gal taip galvoja Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai.

Seimo etikos ir procedūrų komisija privalo atkreipti dėmesį, kad už mokamas seksualines paslaugas yra skiriamos baudos pagal Administracinių teisės nusižengimų kodekso 487 straipsnį („Vertimasis prostitucija, atlygintinis naudojimas prostitucijos paslaugomis“): už pirmą kartą – 90–140 eurų, o už pakartotinį – 140–300 eurų. Jei paaiškėtų, kad Seimo narys T. V. Raskevičius gauna papildomas pajamas kaip profesionalus gėjus ir tai nėra kūrybinė veikla, tokiu atveju Etikos ir procedūrų komisijos prašoma parengti Seimo nutarimo projektą, kuriuo būtų panaikintas T. V. Raskevičiaus, kaip Seimo nario, mandatas. ■

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJOS PRANEŠIMAS

Mokslinių duomenų bazių prieinamumui užtikrinti 2021 m. – 2,7 mln. eurų. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija patvirtino sutaupyty 2,7 mln. eurų Europos Sąjungos investicijų panaudojimą mokslininkų darbui būtinų duomenų bazių prenumeratos tęstinumui 2021 metais. „Prieiga prie pasaulinių duomenų bazių būtina tiek mokslininkams, tiek studentams, tad šiame iš projekto sutaupyty lėšų bus užtikrinta jų prenumerata, kuri būtų nutrūkusi pasibaigus 2014–2020 m. Europos Sąjungos finansavimo laikotarpiui, – sako švietimo, mokslo ir sporto viceministras Gintautas Jakštas. – Sieksime, kad ateityje prieiga

prie tarptautinių duomenų nebepriklausytų nuo kintančių finansavimo šaltinių, o taptų biudžetinio mokslo finansavimo dalimi.“

Lietuvos mokslinių tyrimų institutai, universitetai ir kolegijos galės toliau naudotis Lietuvos mokslininkų labiausiai naudojamomis 8 tarptautinėmis mokslo duomenų bazėmis. Jas bendru sprendimu atrinko Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija, jungianti mokslo ir studijų institucijas ir jų bibliotekas. „Mokslo bendruomenei pateikus siūlymą dėl duomenų bazių finansavimo, ministerija jokių pakeitimų neatliko, bus finansuojamos būtent tos duomenų bazės, dėl kurių sutarė bendruomenė. Atskirų pozicijų, kad atskiros

institucijos nepritartų šiam siūlymui, nesame gavę“, – sako G. Jakštas. Finansavimui atrinktos 8 Lietuvos mokslininkams svarbiausios mokslo duomenų bazės: *Clarivate Analytics, Springer Journals, Wiley Online Library, Taylor&Francis SHH Library and S&T Library, EBSCO Publishing, SAGE Journals Online ir JSTOR*, taip pat *Science Direct* duomenų bazė.

„Kreipimės į Lietuvos mokslo tarybą, kad būtų parengta finansuoti mokslinių duomenų bazių atrinkimo metodika. Taip mokslininkų kokybiškam darbui būtina prieiga nebegalėtų būti tiesiogiai priklausoma nuo laikinų politinių sprendimų, kaip iki šiol,

kai, pasibaigus projektui, staiga užsiveria ir prieiga prie mokslininkams reikalingų duomenų“, – pabrėžia viceministras G. Jakštas.

Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacijos įgyvendinto 2014–2020 m. Europos Sąjungos finansavimo laikotarpiu projekto metu Lietuvos mokslo ir studijų institucijos pačios atrinko prenumeratai įvairaus populiarumo bei apimties elektroninių mokslo duomenų bazes, tam skirta per 26,7 mln. eurų Europos Sąjungos investicijų, institucijoms prisidedant 15 proc. savo lėšų. Projektas baigiamas 2021 m. kovo 31 d., jo įgyvendinimas mažesne apimtimi iš sutaupyty lėšų pratęsimas iki metų pabaigos. ■

TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS

NAUJAS BALTISTIKOS CENTRAS KIJEVE

Kovo 19 d. Ukrainoje, Kijevo T. Ševčenkos nacionaliniame universitete iškilmingai atidarytas Baltistikos centras. Naujasis centras įkurtas, siekiant stiprinti dvišalius Lietuvos ir Ukrainos ryšius humanitarinėje srityje, plėtoti bendradarbiavimą švietimo, mokslo, istorijos ir kultūros srityse. Numatoma ne tik gilinti studentų lietuvių kalbos gebėjimus, bet ir vykdyti baltistikos mokslinius tyrimus.

Baltistikos centras Ukrainoje įteisintas dar 2020 m. spalio 19 d., remiantis 2019 m. gruodį pasirašytu Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) ir T. Ševčenkos nacionalinio universiteto bendradarbiavimo memorandumu, parengtu tarpininkaujant Lietuvos ambasada Ukrainoje ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai. Virtualioje iškilnėje VDU rektorius prof. Juozas Augutis pasveikino abiejų šalių atstovus su įtvirtintais ryšiais.

„Tokie bendrystės įtvirtinimai yra be galo svarbūs: iš pradžių sutampa idėjos, o vėliau, jas kūrybiškai plėtojant, pradedami

VDU Švietimo akademijos Lietuvių kalbos ir kultūros centro vadovė Vilma Leonavičienė

ilgalaikiai, svarūs darbai. Mūsų universitetas ir toliau remis Baltistikos centro veiklą. Mes padedame rengti studijų programas, teikiame visapusišką pagalbą mokslininkams ir tyrėjams, dalinamės aktualia informacija, susijusia su Baltijos valstybėmis, jų kultūra ir įmonėmis“, – kalbėjo prof. J. Augutis.

Kijevo universitete netrūksta lietuviškų akcentų. Bendradarbiavimas su Lietuva

vyksta jau šeštus metus. Nuo 2019 m. šio universiteto studentai turi galimybę mokytis lietuvių kalbos, o nuo 2020 m. čia vykdoma ir unikali bakalauro studijų programa „Lenkų kalba ir literatūra, anglų ir lietuvių kalbos“. Šiuo metu Kijevo universiteto Filologijos institute lietuvių kalbą studijuoja apie 30 studentų. Pasak VDU Švietimo akademijos Lietuvių kalbos ir kultūros centro vadovės Vilmos Leonavičienės, akademija aktyviai remia naujojo centro veiklą. Siekiama tobulinti studijų programas, skatinti mokslinį darbą ir gilinti studentų lietuvių kalbos kompetencijas. VDU mokslininkai recenzuoja Kijevo universiteto mokslininkų parengtus mokslinius straipsnius ir monografijas. VDU taip pat tarpininkavo, naujam Baltistikos centrui įsigyjant kompiuterinę įrangą, ir finansiškai parėmė jo renovaciją.

Per šešerius metus įvairiose VDU rengiamose programose jau dalyvavo apie 80 studentų ir mokslininkų iš Ukrainos. Praėjusį rudenį Kijevo universiteto studentai, besimokantys lietuvių kalbos, dalyvavo jiems

VDU rektorius akad. Juozas Augutis.
Remigijaus Ščerbauskio nuotr.

skirtoje Lietuvių kalbos ir kultūros savaitėje, kurią surengė VDU Švietimo akademijos Lietuvių kalbos ir kultūros centras. Abu universitetai bendradarbiauja, rengiant lietuvių kalbos ir kultūros kursus. Šių metų rudenį įvyks bendra mokslinė praktinė konferencija „Ukraina ir Lietuva: istorijos, kalbos, kultūros ir turizmo paralelės“. ■

RECEPTAS VYRIAUSYBEI

■ Atkelta iš 4 p.

susiję su **savivaldos savarankiškumu ir jos stiprinimu**. Ne kartą girdėjome premjerę I. Šimonytę akcentuojant, kad, planuodama kadencijos darbus, Vyriausybė tarsis su socialiniais ir ekonominiais partneriais, visuomenės grupių atstovais, su jais bendradarbiaus, rengiant ir priimant tinkamus sprendimus. Tarp tokių partnerių yra ir savivaldai atstovaujanti Lietuvos savivaldybių asociacija. Turėjau vilties, kad Vyriausybė atsižvelgs į šios asociacijos aiškius pasiūlymus, kaip didinti savivaldybių savarankiškumą. Tokių pasiūlymų Vyriausybei buvo pateikta ne viena dešimtis. Deja, tenka konstatuoti, kad dabartinės Vyriausybės žadėtoje regionų stiprinimo ir savivaldos savarankiškumo politikoje **nieko apčiuopiamo nenumatyta**. Svarbiausiame Vyriausybės dokumente – Programos nuostatų įgyvendinimo plane – nėra jokių išpareigojimų stiprinti savivaldybių ekonominį savarankiškumą ir didinti jų investicinį pajėgumą. Vietoj konkrečių punktų **matome tik idėjų stoką**.

Pastarąjį sakinį galiu pagrįsti dviem kertiniais punktais. Pirmasis – pati Vyriausybė savo programos įgyvendinimo plane akcentuoja ne būtiniausias teisės aktų pakeitimus, galėjusius leisti savivaldai sustiprėti, o užsiima apie vieną (!) analizę iš jau minėtų kitų 159, pagal kurią ieškos sprendimų dėl geresnio savivaldybių pajamų surinkimo, šaltinių įvairinimo, įskaitant galimybę savivaldybėms priskirti daugiau mokesčių. Trumpiau tariant, **ieškos galimybių kiek įmanoma vėlesniam laikui atidėti sprendimus, kurių laukia regionai**. Antrasis – Lietuvos savivaldybių asociacija šiai Vyriausybei, kai jos programa buvo patvirtinta, pateikė di-

delį dokumentą su išsamia analize, kur kiekvieno programos punkto buvo parašyti konkretūs darbai, ką ši Vyriausybė galėtų daryti, siekdama stiprinti decentralizaciją ir daugiau galimybių duoti savivaldai, tačiau šie pasiūlymai liko Vyriausybės „stalčiuose“.

Vyriausybei noriu priminti, kad analizė jau yra padaryta ir naujos daryti nėra jokio reikalo. Dar praėjusiais metais buvo pristatyti pasiūlymai, parengti remiantis Lietuvos regionų esamos būklės ir savivaldybių savarankiškumo analizės, užsienio šalių gerosios patirties analizės, savivaldybių tyrimo ir viešosios konsultacijos rezultatais. Tai, kad savivaldybių veiklą apibrėžiančios taisyklės Lietuvoje yra vienos griežčiausių Europoje, nuolat pabrėžia ne tik Lietuvos savivaldybių asociacija, bet ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.

Atsižvelgiant į Vyriausybės požiūrį, vykdomosios valdžios pateiktų priemonių, susijusių su savivaldybių funkcijų pasiskirstymu, finansavimu ir įgyvendinimu, greičiausiai neišvysime. Vietoj to Vyriausybė užsakinės mistines „analizes“. Tiek Lietuvos savivaldybių asociacijos, tiek nepriklausomų ekspertų išvadose atsispindi pasiūlymai, kurie galėjo ir turėjo atsirasti Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane, kartu ir Seimo politinėje darbotvarkėje.

Šioje Seimo pavasario sesijoje bent pateikimo stadiją turėjo pasiekti mokesčiai teisėkūros pakeitimai, susiję su jau aptartu savivaldybių ekonominio savarankiškumo stiprinimu ir investicinio pajėgumo didinimu. Pirmas žingsnis, kurį turėjo žengti Vyriausybė, – **pakeisti pelno mokesčio perskirstymo į biudžetą tvarką** ir numatyti galimybę įmonės sumokėtą pelno mokesčio

dalį įskaityti į tos savivaldybės biudžetą, kurioje veikia verslas. **Dabartinė savivaldybių biudžetų nustatymo tvarka nemotyvuoja savivaldybių kurti naujas darbo vietas ar pritraukti investicijas**. Siekiant spartesnio regionų augimo, **reikia padėti sustiprėti ekonominiams centrums Lietuvos rajonuose**. Kad savivaldybės stiprėtų, būtina priimti Pelno mokesčio įstatymo pataisas. Siekdamas pritraukti verslą ir turėdamas aiškias finansines paskatas, savivaldybės turės didesnes galimybes kviešti naujas įmones ir taip regionuose užtikrinti pelningas įsidarbinimo galimybes gyventojams. Vienos savivaldybės tvarkys infrastruktūrą, kitos organizuos rinkos poreikius atitinkantį profesinį mokymą ir kitais būdais sieks gerinti investicinę aplinką, priklausomai nuo konkrečios savivaldybės poreikių.

Kitas labai svarbus ir nesudėtingas, bet savivaldai labai reikalingas teisės aktų pakeitimas būtų **motorinių transporto priemonių registracijos mokesčių įskaityti tiesiai į savivaldybių biudžetus**. Jau atliktos analizės atskleidžia, kad šio mokesčio pajamų perdavimas savivaldybėms yra labai savalaikis ir dėl aplinkosaugos tikslų, nes savivaldybės būtų labiau įgalintos ir finansinėmis paskatomis motyvuotos kurti žaliąsias erdves, gerinti viešojo ir privataus transporto infrastruktūrą ir įgyvendinti kitas oro taršos mažinimo priemones. Tai sukurtų vieną iš esminių savivaldybių savarankiškumą stiprinančių priemonių – **didintų jų investicinį pajėgumą, plečiant jų savarankiškųjų pajamų šaltinius**.

Trečioji priemonė kartu su kompleksiniais pakeitimais turėjo pasirodyti iš Ekonomikos ir inovacijų ministerijos. Tai Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo

pakeitimai, kurie numatyti būtinybę artėti prie šimtaprocentinio gyventojų pajamų mokesčio netekčių kompensavimo savivaldybių biudžetams. Šiuo metu galiojanti nustatymo metodika yra ydinga, nes **savivaldybėms nevisai kompensuojamos GPM netektys, susidarancios dėl centrinės valdžios sprendimų**, mažinančių savivaldybių pajamas iš šio mokesčio. GPM yra pagrindinis savivaldybių savarankiškųjų pajamų šaltinis. Pajamos iš šio mokesčio sudaro daugiau nei 80 proc. visų savivaldybių biudžetų pajamų. Daugeliui savivaldybių tai yra vienintelis mokeskis, kuris leidžia suformuoti biudžetą ir finansuoti įvairias išlaidas. Šio mokesčio pajamų neliečiamumas ir stabilumas yra kertinis, kalbant apie savivaldybių finansinį savarankiškumą. Noriu priminti, kad **iki 2018 m. netekimai savivaldai buvo kompensuojami visu šimtu procentų**.

Kalbėdami apie priemones, turėjusias atsidurti dar šioje sesijoje, turime nepamiršti galimybės steigti naują savivaldybių finansinio savarankiškumo instrumentą – **Savivaldybių paskolų ir garantijų fondą**. Savivaldybėms tai buvo vienas laukiamiausių sprendimų iš šios Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano, tačiau jis, deja, taip pat nerado vietos. Šiam finansiniam mechanizmui formuoti galėtų būti naudojamos Europos Sąjungos Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės ir kitos struktūrinių fondų lėšos. Šiam mechanizmui įgyvendinti bent jau dabar nebūtina steigti atskiros institucijos. Tai gali būti atskiras instrumentas ar programa, kurios vykdymas būtų pavestas vienai iš panašią veiklą vykdančių institucijų. *Autorius yra Seimo narys*

LIETUVOS UNIVERSITETUOSE

BITKOINAS – NAUJASIS AUKSAS?

Pokalbis su VGTU prof. Antanu Čeniu

Vasario mėnesį kriptovaliutos visame pasaulyje pasiekė vieno trilijono vertės ribą. Maždaug 700 milijardų iš tos sumos sudaro vien bitkoinas, kuris vasario mėnesį kelis kartus sumušė savo paties vertės rekordus.

„Ką reiškia trilijonas dolerių? Pasaulyje yra tik 4 bendrovės, kurių vertė siekia daugiau kaip trilijoną dolerių – tai „Apple“, „Amazon“, „Alphabet“, mums geriau žinoma „Google“ vardu, ir didžiausia pasaulyje Saudo Arabijos naftos bendrovė „Aramco“. Kitas palyginimas – per visą istoriją pasaulyje iškasto aukso vertė sudaro 7,5 trilijono dolerių. Tad vien bitkoinas dabar sudaro dešimtadalį viso per žmonijos istoriją iškasto aukso vertės. O kriptovaliutos atsirado tik maždaug prieš dešimtmetį“, – atkreipia dėmesį Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU, Vilnius Tech) mokslo ir inovacijų prorektorius prof. habil. dr. Antanas Čenys. Anot jo, nepaisant visų bitkoino trūkumų, panašu, kad jis gali tapti naujuoju auksu.

Bitkoinas turi nemažai trūkumų

Dar visai neseniai bitkoinas buvo siejamas su technologijos entuziastų „žaidimais“,

t. y. su nerimta, kartais ir ne visai sąžininga veikla. Kas lėmė, kad šis „bitkoinų kasimo“ užsiėmimas tapo toks populiarus ir pritraukia didžiausių verslininkų, tokių kaip Elonas Muskas, dėmesį? Pastarasis su savo įmone „Tesla“ į bitkoiną visai neseniai investavo 1,5 milijardo dolerių.

Pasak A. Čenio, atsakymas nėra toks paprastas ir akivaizdus, nes bitkoinas, kaip valiuta, turi nemažai svarbių trūkumų. „Pirmiausia atsiskaitymas šia kriptovaliuta, palyginus su elementariais bankiniais atsiskaitymais, vyksta daug kartų lėčiau. Kritikos jis sulaukia ir dėl to, kad bitkoinui veikti reikia itin daug elektros energijos. Sakoma, kad jo funkcionavimui elektros sunaudojama daugiau, nei jos sunaudoja visa Argentina. Tad tai – aplinkai kenksmingas procesas“, – pasakoja Vilnius Tech mokslo ir inovacijų prorektorius.

Kur slypi kriptovaliutos vertė?

Nepatogus atsiskaityti, daug kainuoja, naudoja brangius išteklius, tačiau bitkoino vertė kyla, o populiarumas – sparčiai auga. Kodėl? Pasak A. Čenio, žvelgiant į dabartines tendencijas, galima teigti, kad bitkoinas yra naujasis auksas. „Kokia yra aukso, kartu ir

VILNIUS TECH mokslo ir inovacijų prorektorius prof. habil. dr. Antanas Čenys. Simo Bernoto nuotr.

bitkoino, vertės išsaugojimo sąlyga? Pirmiausia – jų turi būti mažai. Aukštas yra ribotas išteklius. Bitkoinas – taip pat, nes jo algoritmas užtikrina, kad šios kriptovaliutos niekada nebus daugiau nei 21 milijonas“, – pastebi Vilnius Tech mokslininkas.

Jis vardija ir kitus panašumus. Kai įprastos valiutos yra priklausomos nuo paprastų ir centrinių bankų, auksas nuo nieko nepri-

klauso. „Aukštas nesena, nepūva. Bitkoinas taip pat turi visas šias savybes. Abiem atvejais vertė kyla iš to, kad tu tiki, jog kiti žmonės norės tavo bitkoinų, kaip ir aukso, kad kažkas už juos bus pasirengęs mokėti didelius pinigus. Dažnai to patys nesuprantame, bet mokame tik už pasitikėjimą – tikime, kad kažkas turi vertę, ir tikime, kad kiti žmonės tuo taip pat tiki“, – sako A. Čenys.

Deja, profesorius atkreipia dėmesį, kad, žiūrint istoriškai, kaip ir auksas savo laiku pritraukdavo ne visai švarią, pusiau kriminalinę veiklą, taip vyksta ir su bitkoinu. Pavyzdžiui, tą rodo jo populiarumas Irane, kur, kaip įtariama, kriptovaliuta naudojama atsiskaityti už nelegalias prekes ar net teroristinėms veikloms finansuoti.

Kokia bitkoino ateitis?

Prof. A. Čenys pripažįsta, kad ir pats kurį laiką buvo skeptiškai nusiteikęs dėl bitkoino ateities. „Aš žavėjaisi kriptovaliutomis kaip technologijų, kriptografijos rezultatu, tačiau jų tiesiogine verte, išliekamąja verte abejoju. Dabar manau, kad bitkoinas išliks ilgam – negali kažkas, vertinamas trilijonu dolerių, taip paprastai imti ir išnykti“, – įsitikinęs profesorius. Anot jo, vis tik pinigais, kuriais būtų

■ Nukelta į 7 p.

NEURONINIS BALSAS

Internetė neseniai atsirado naujas balsas: bet kurį lietuvišką tekstą jau dabar galima išgirsti perskaitytą sklandžiai, natūraliai skambančią lietuvių kalba. Tačiau šis balsas yra ne žmogaus, o kompiuterio, kuris tekstus perskaito automatiškai. Pasitelkdami neuroninius tinklus ir kalbos technologijas, Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) mokslininkai išvystė šnekos sintezės technologiją, kuri dabar ne tik taikoma universiteto tinklalapyje ir šalies naujienų portaluose, bet netrukus bus įdiegta ir Seimo interneto svetainėje.

Pasak šių technologijų plėtotės projekto vadovo, VDU Informatikos fakulteto docento dr. Dariaus Amilevičiaus, universiteto informatikai ir humanitarai jau daug metų bendromis pastangomis kūrė šnekos sintezės prototipą ir jam reikalingus papildomus sprendimus, pavyzdžiui, automatinį kirčiuoklį. Tačiau iki šiol nebuvo deramų sąlygų, rinkos poreikio ir finansavimo, kad ši technologinė sprendimą būtų galima paversti išbaigtu, tinkamu komerciniam taikymui. „Panaudodami pažangiausias technologijas, projekte šį prototipą perkėlėme į naują lygmenį – suteikėme neuroninį balsą, kurio natūralumas jau mažai skiriasi nuo žmogaus. Šiuo metu kuriamas antrasis neuroninis balsas, tobulinamas santrumpų ir skaitmenų pavertimas tekstu. Planuojama įdiegti ir nelietuviškos rašybos žodžių sintezės metodus“, – vykdomus darbus pristatė doc. dr. D. Amilevičius.

Lietuvių kalba – itin sudėtinga

Vieno iš pagrindinių šios technologijos kūrėjų, VDU Informatikos fakulteto profesoriaus Gailiaus Raškinio teigimu, plėtojant kalbos technologijas, teko susidurti su įvairiais išbandymais. Darbą apsunkino karantino sąlygos, kadangi reikėjo padaryti nemažai garso įrašų, o tai nebuvo paprasta dėl judėjimo ribojimų ir uždarytų patalpų. Tačiau ne ką mažesnis išbandymas buvo ir pačios kalbos, kaip fenomeno, sudėtingumas – ypač lietuvių.

„Bandant aprašyti kalbos reiškinius taisyklėmis, susiduriama su daugybe išimčių. Pavyzdžiui, tekste rašoma „Caritas“, bet tariama „Karitas“. Arba trumpinys „gen.“

VDU Informatikos fakulteto doc. dr. Darius Amilevičius. VDU archyvo nuotr.

vienoje vietoje gali reikšti „generolas“, o kitoje – „generalinis“ ir taip toliau. Tai – tik kalbinių problemų ledkalnio viršūnė“, – pasakoja VDU mokslininkas, papildydamas, kad nemažas iššūkis buvo ir didelių skaičiavimo pajėgumų, galingos kompiuterinės technikos poreikis, būdingas taikant giliojo mokymo technologijas. Pavyzdžiui, kai kurie giliojo mokymo eksperimentams reikalingi skaičiavimai trunka ne dieną ar dvi, o visą savaitę, 24 valandas per parą.

Nuo žmogaus pečių nuima rutininius darbus

Kalbos technologijas specialistai plėtoja naujame projekte, kurį VDU vykdo drauge su universiteto įmone „Intelektika“. Čia kuriamos dvi pagrindinės technologijos: ne tik minėta šnekos sintezė, kai tekstas yra paverčiamas balsu, bet ir priešingas procesas – kalbos automatinis užrašymas tekstu. Doc. dr. D. Amilevičius pabrėžia, kad šios technologijos nuo žmogaus pečių nuima daug rutininių darbų, leidžia atpalaiduoti rankas nuo klaviatūros, o akis – nuo ekrano.

„Atsiveria virtualių asistentų, slaugos robotų, virtualių mokytojų, teisininkų, medicinos konsultantų ir kitos galimybės. Pavyzdžiui, medicinos sektoriuje jos gali

atlaisvinti personalą nuo administracinio, duomenų suvedimo darbo, o sutaupyta laiką galima skirti pacientams. Juk gydytojo profesiją jaunuoliai ir jaunuolės renka tam, kad gelbėtų žmones, o ne tam, kad didelę laiko dalį suvedintų pacientų duomenis į informacinę sistemą“, – inovacijų privalumus įvardija mokslininkas.

Vaizdo konferencijų įrašus pavers į tekstą

Kalbos automatinis užrašymas tekstu buvo kuriamas ir ankstesniame VDU projekte „Semantika-2“. Jo metu buvo sukurtas bazinis modelis, kuriuo remiantis internete jau dabar teikiamos nemokamos viešosios paslaugos, įvairių garso įrašų automatinis transkribavimas. „Bazinis modelis suteikė galimybes jo tolesnei plėtotei naujajame projekte. Tobuliname šį modelį, kad jis tinkamai atpažintų menkos kokybės signalus, pavyzdžiui, skambučių centrų telefoninius įrašus. Sukurtas sprendimas, kaip automatiškai tekstu paversti populiariausiomis platformomis („Zoom“ ir „Microsoft Teams“) organizuojamų vaizdo konferencijų įrašus“, – planus atskleidžia prof. G. Raškinis.

Lietuvių kalbai taikyti tokias technologijas nėra paprasta. Kadangi lietuviškai kalba gana mažai žmonių, todėl mūsų kalba nėra komerciškai patraukli informacinių technologijų gigantams, tokiems kaip „Google“ ar „Microsoft“. Dėl šios priežasties, jei šioje srityje dirbantys mokslininkai nesulauktų reikiamos Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir šalies biudžeto paramos, apie lietuvių kalbos technologijų pažangą kalbėti būtų sunku arba neįmanoma.

Kalbos skaitmenizavimui – ypatingas dėmesys

Anot mokslininkų, žvelgiant į bendrą kontekstą, Lietuvos įdirbis į kalbos technologijas gali būti vertinamas gana teigiamai. „Jei lyginsimės su sprendimais anglų kalbai, atsiliesime kokybe ir sprendimų tikslumu. Tačiau, jei lyginsimės su kitomis, mažiau kalbos išteklių turinčiomis kalbomis, neatiliesime nuo bendro vidurkio, o kai kuriais atvejais netgi jį viršijame, ypač šnekos sintezės ir šnekos atpažinimo srityse“, – pažymi VDU Informatikos fakulteto docentas D.

VDU Informatikos fakulteto prof. Gailius Raškinis

Amilevičius. Jo teigimu, į ateitį galima žiūrėti optimistiškai – Lietuva planuoja skirti gana daug dėmesio lietuvių kalbos skaitmenizavimui ir skaitmenizavimui.

VDU nuo pat jo atsikūrimo buvo lietuvių kalbos technologijų pionierius. Prieš dvidešimt metų profesorės Rūtos Petrauskaitės pasėta tekstynų lingvistikos ir kalbos technologijų tyrimų sėkla universitete rado tinkamą terpę. Todėl ji labai greitai prigijo ir jau duoda puikius vaisius, pirmiausia dėl VDU gilią tradicijas turinčio glaudaus bendradarbiavimo tarp informatikų ir humanitarų“, – primena doc. dr. D. Amilevičius.

VDU kalbos technologijų tyrimai savo laiku leido Lietuvai pralenkti „Google“, kai universitetas įvykdė projektą, kurio metu buvo sukurta pirmoji mašininio vertimo sistema iš anglų į lietuvių kalbą. Dabar kalbos technologijas VDU kartu su VDU įkurta UAB „Intelektika“ plėtoja projekte „Dirbtinio intelekto ir giliojo mokymosi technologijomis grįstų kalbos technologijų MTEP rezultatų komercinimas (ASTRA)“ Nr. 01.2.2-MITA-K-702-09-0043, finansuojamame pagal MITA-K-702 priemonę „MTEP rezultatų komercinimo ir tarptautiškumo skatinimas“. Parengė Martynas Gedvila, VDU Komunikacijos grupės specialistas

BITKAINAS – NAUJASIS AUKSAS?

Pokalbis su VGTU prof. Antanu Čeniu

■ Atkelta iš 6 p.

atsiskaitinėjama kiekvienoje parduotuvėje, bitkoinas greičiausiai netaps dėl jau minėtų trūkumų – lėtumo, brangumo, realizavimo sudėtingumo. Bet panašu, kad kaip vertės išsaugojimo elementas išliks.

Vilnius Tech mokslo ir inovacijų prorektorius pripažįsta, kad didesnę bitkoino populiarumą lemia ir faktai, kad kriptovaliutomis domisi ir pradeda prekiauti bankai, žymūs žmonės. Anot jo, tai ne tik kelia kainą, bet ir didina visuomenės pasitikėjimą. „Nemanau,

kad, įsitraukdamas į šią veiklą, E. Muskas iš esmės pakeitė kriptovaliutų populiarėjimo tendenciją, tačiau tai turėjo įtakos. Pripažįstame tai ar ne, mes labai dažnai žvelgiame į žymiausias ir populiariausias žmones pasaulyje, stebime, ką jie daro. Jei E. Muskas,

sukūręs „Tesla“, pasitiki bitkoinu, tai kodėl aš neturėčiau tuo pasitikėti? Tokia yra gana didelės dalies žmonių logika. Ir ji turi tam tikrą pagrindą“, – sako profesorius Antanas Čenys. Parengė Vilnius Tech Komunikacijos projektų vadovė Agnė Augustinaitė

STUDIJŲ KAITA UNIVERSITETUOSE

Ateitis priklauso daugiakalbiam, gerbiantiems ir savo gimtąją kalbą

„Daugiakalbystė arba gebėjimas bendrauti keliomis kalbomis leidžia lengviau suprasti net nežinomas kalbos tekstą bei atpažinti nežinomų žodžių ar gramatinių struktūrų reikšmes, taip pat kalbant „persijungti“ iš vienos kalbos į kitą“, – teigia Vytauto Didžiojo universiteto Užsienio kalbų institu-

to profesorė, mokslinio žurnalo „Darnioji daugiakalbystė“ vyr. redaktorė dr. Nemira Mačianskienė. Anot profesorės, ateityje daugiausia išloš daugiakalbiai – tie, kurie įgydami bendrąją kelių kalbų komunikacinę kompetenciją, pirmiausia tobulins savo pirmąją arba namų kalbą, ją saugos, puoselės

ir vertins – taip ne tik įrodydami, kad yra reikalingi ir įdomūs pasauliui, bet ir išlaikydami savo protėvių palikimą ir jausdami savo vertę.

N. Mačianskienė tikina, kad daugiakalbystės pripažinimas neužtikrins socialinės pažangos, reikia užtikrinti sąlygas jai įgyven-

dinti. Pokalbyje su profesore – apie daugiakalbystės reikšmę šiuolaikinėje visuomenėje ir kodėl yra svarbu formuoti daugiakalbį identitetą.

– Kaip galima tiksliausiai apibūdinti daugiakalbystės sąvoką?

■ Nukelta į 8 p.

Ateitis priklauso daugiakalbiams, gerbiantiems ir savo gimtąją kalbą

■ Atkelta iš 7 p.

– Daugiakalbystės sąvoka yra vartojama keliomis reikšmėmis. Tai yra tiek įvairių kalbų sambūvis šalyje, kuriose ne visų piliečių pirmoji arba gimtoji kalba yra valstybinė, tiek ir tam tikroje institucijoje, kurios nariai kalba įvairiomis kalbomis, dar kitaip vadinama „visuotine daugiakalbyste“ (angl. „multilingualism“).

Antroji sąvoka – „individuali daugiakalbystė“ (angl. „plurilingualism“), vartojama kalbant apie daugiakalbio asmens kalbinę kompetenciją – kelių kalbų mokėjimą įvairiais lygmenimis, turimą ir pastoviai kintantį, tobulinamą kalbinį repertuarą.

Mokslškai įrodyta, kad, mokantis kalbų, suaktyvinamos tos pačios „mentalinės zonos“, kai antrosios kalbos yra mokomasi remiantis pirmosios kalbos sistema ir patirtimi. Todėl gebėjimo bendrauti keliomis kalbomis kompetencija leidžia lengviau suprasti net nežinomos kalbos tekstą, atpažinti nežinomų žodžių ar gramatinių struktūrų reikšmes, kalbant „persijungti“ iš vienos kalbos į kitą. Prisiminkime, kaip, pavyzdžiui, lengvai ir natūraliai žemaitis, susitikęs kitą žemaitį, pradeda kalbėti tarmiškai. Todėl, kalbų mokyme taikant daugiakalbystės mokymo kryptį, tobulinama ir gimtoji kalba, plečiamas kalbinis sąmoningumas ir neleidžiama vienai kalbai dominuoti kitų kalbų sąskaita.

– **Koks daugiakalbystės santykis su gimtąja, lietuvių, kalba? Ar tai netampa išbandymu kultūros ir tapatybės išsaugojimui?**

– Jei naujos kalbos yra mokoma, nesiejant jos su turimu kalbiniu bagažu, vengiant vertimo ar lyginimo su gimtąja arba kitomis kalbomis, kurias besimokantysis moka, daugiakalbiai neugdomi. Daugiakalbis kalbų mokymo metodas (angl. *plurilingual approach*) arba vis labiau plintantis šiuo metu kalbai jautrus mokymas (angl. *linguistically sensitive teaching*) įtraukia visų klasėje esančių mokinių pirmąsias ir antrąsias kalbas ar tarmes, skatina jas lyginti, ieškoti panašumų ir skirtumų – taip tobulinamos ne tik abi kalbos ar tarmės, bet ir lyginamos kultūrinės ypatybės. Visų dalykų, ne tik kalbų, mokytojai ir dėstytojai turėtų atkreipti dėmesį į taisyklingą terminų vartojimą, jų etimologiją. Taip neprarasi-me, o tik sustiprinsime ir tobulinsime savo kultūros pažinimą, kalbą ir formuosime daugiakalbio identitetą.

Prof. dr. Nemira Mačianskienė

Kita vertus, vien tik anglų kalbos mokymasis ir kalbinės kompetencijos įgijimas savo gimtosios ar gimtųjų kalbų sąskaita neturi pridėtinės vertės. Atvirkščiai, turi vadinamąją „atimamąją“ vertę: kai kalbant pamirštame pirmosios kalbos žodžius, kalbines konstrukcijas, net vartojame angliškus jaustukus ar išiktukus. Tai – vienkaltis mokymo ir mokymosi pasekmė. VDU Užsienio kalbų instituto kartu su „LISTiac“ projekto partneriais atlikto tyrimo duomenys rodo, kad net ir kalbų mokytojai bei dėstytojai nėra pakankamai susipažinę su daugiakalbiu kalbų mokymo metodu ir kalbai jautriu mokymu, todėl privalome skatinti tiek pačių pedagogų ir akademikų, tiek moksleivių ir studentų kompetenciją šioje srityje.

– **Vis daugiau tėvų skatina savo vaikus jau nuo mažų dienų mokytis ne vienos, o kelių užsienio kalbų. Specialistų teigimu, ankstyvasis amžius taip pat yra palankus metas mokytis kalbų. Tačiau ne visi vaikai turi vienodas galimybes to siekti. Ar daugiakalbio išsilavinimo siekis didina socialinę atskirtį? O gal atvirkščiai – padeda mažinti tam tikrus visuomenėje egzistuojančius stereotipus?**

– Moksliniai tyrimai rodo, kad vaikai geba puikiai mokytis kelių kalbų nuo mažų dienų, jei mokymas yra tinkamai organizuojamas – naudojant žaidimus, dainas, vaizdinius, geras emocijas. Tačiau ne visi turi vienodas galimybes ir socialinę atskirtis neišvengiamai didės, jei neieškosime būdų sudaryti sąlygas mokytis tiems, kurių šeima

negali užtikrinti palankių mokymuisi sąlygų. Neužtenka pripažinti, kad kalbų mokėjimas yra geras dalykas. Reikia užtikrinti galimybes visiems įgyti šias kompetencijas. **Vien tik daugiakalbystės pripažinimas neužtikrins socialinės pažangos, reikia užtikrinti sąlygas jai įgyvendinti.**

Kitas aspektas – ne visi tėvai yra daugiakalbiai, todėl baiminasi, kad, patys nemo-kėdami kalbų, negalės padėti savo vaikams mokytis. Mokykla turėtų sudaryti sąlygas žaismingai mokytis kalbų visiems ikimokyklinio ar pradinio mokyklinio amžiaus vaikams, ugdyti susidomėjimą ir meilę kalbų mokymuisi, itin atsižvelgiant į tuos, kurie auga sunkesnėmis sąlygomis ar šeimose, kuriose kalbiniam pasirėngimui neskiriamas dėmesys.

– **Tiek pradiniam, tiek viduriniame ugdyme vis dažniau akcentuojama integruoto ugdymo svarba. Ką integruotas kalbos ugdymas suteikia mokant(is) kitų dalykų, pavyzdžiui, tikslųjų mokslų ar menų? Ar įmanoma suderinti jų mokymą su kalbine integracija?**

– Integruotas dalyko ir užsienio kalbos ir dalyko mokymas(is) buvo sukurtas siekiant kelių tikslų – suteikti daugiau laiko ir įdomaus bei prasmingo turinio kalbos mokymuisi, taip pat integruojant ir tarpkultūrinį aspektą. Tiesa, jei tai yra įgyvendinama tik vienoje ar keliose klasėse ar dalykuose, bet ne visoje ugdymo įstaigoje, toks fragmentiškumas nėra rezultatyvus. Be to, integruotam mokymui dažniausiai pasirenkama anglų kalba, nors šio kalbinio ugdymo pradininkai Lietuvoje buvo prancūzų kalbos mokytojai, kas sukuria sąlygas dominuoti vienai kalbai, neretai gimtosios kalbos sąskaita. To galėtume išvengti taikydami daugiakalbystės kompetencijos tobulinimo kryptį.

– **Kaip karantinai laikotarpiu, ugdymo įstaigoms perėjus prie nuotolinio mokymo, keitėsi kalbų mokymo(si) metodai? Ar įmanoma gerai išmokti kalbą nuotoliniu būdu?**

– Prasidejęs karantinui, natūralu, kad perėjome vien prie nuotolinio kalbų mokymo. Nors VDU dėstytojams nuotolinis mokymas(is) nėra naujovė, teko labai greitai persiorientuoti. Paskaitoms pasirėngti reikėjo daugiau laiko – išmokti organizuoti sinchroninį darbą nuotolinėje aplinkoje, parengti užduotis, kurias turi atlikti už ekrano esantys studentai, reikėjo ieškoti kitokių įtraukties metodų.

Kalbą įmanoma išmokti nuotoliniu būdu, jei yra noras ir tam skiriamas laikas, jei dirbama intensyviai ir nuosekliai. Nuotolinis bendravimas leidžia dažniau konsultuotis, aiškintis klaidas, pakartotinai praktikuotis prieš atsiskaitymus atliekant virtualias užduotis. Diskusijos ir darbas porose ar grupėse taip pat įmanomi taikant įvairius virtualių platformų pokalbių kambarius ar dalyvaujant virtualios klasės diskusijose. Manau, mūsų gyvenimas neišvengiamai kelsis į virtualią erdvę. Studentų būsimas darbinis gyvenimas – taip pat, tad studijų metais įgyta patirtis bus neįkainojama vertybė.

– **Kokios naujovės vyrauja užsienio kalbų mokyme?**

– Vyrauja technologijų integravimu pagrįstas kalbų mokymas(is). Taip pat daugiakalbystės kompetenciją tobulinantis kalbų mokymas, kuris leidžia, mokantis naujos kalbos, integruoti jau turimą kalbinį potencialą. Ir trečia kryptis – šiuolaikinė darbo

rinka reikalauja gebėjimo komunikuoti ne tik asmeniniu, bet ir akademinu bei profesiniu lygmenimis, dalyvauti derybose, tarpininkauti tarp dviejų konfliktuojančių pusių, gebėti pateikti argumentus, aiškinti ar įtikinėti. Šioje vietoje išryškėja nauja komunikacinė veikla – tarpininkavimas, kuris būtinas kalbant net ir gimtąją kalbą.

Kaip tik šiuo metu VDU Užsienio kalbų institutas dalyvauja projekte „MiLLaT“ – „Mediacija kalbų mokyme ir mokymesi“. Stebime, kad daugelį tarpininkavimo funkcijų jau seniai taikome mokydami kalbų, tačiau, keičiantis poreikiams, atsiranda reikalavimai turėti naujų gebėjimų, kuriami nauji metodai ir būdai jiems patenkinti ir parengti studentus efektyviam darbu bei bendravimui užsienio kalbomis ateityje.

– **VDU Užsienio kalbų institute siūloma rinktis iš daugiau nei 20 kalbų. Ar egzistuoja tam tikri kalbų mokymosi stereotipai? Pavyzdžiui, kad vienu kalbų mokytis yra prasmingiau nei kitų ar kad kalbos geriausiai išmokstama esant tam tikroms sąlygoms, susikuriant mokymosi ritualus ar pan.?**

– Prieš 20 metų savo daktaro disertacijoje analizavau psichopedagogines kalbų mokymosi strategijas, kitaip sakant, mokymosi būdus ir ritualus. Taip, mes visi mokomės skirtingai, vieni metodai mums tinka, kiti ne, todėl svarbiausia – rasti tinkamiausius mums patiems. Visų kalbų mokymasis turi būti prasmingas, nes jei rašysime žodį 100 kartų, nemąstydami, ką jis reiškia, kaip jį pavartoti sakinyje, toks mokymasis bus bevertis. Prasmingas mokymasis, savarankiškas savęs panardinimas į kalbą skaitant knygas ar žiūrint filmus originalo kalba, klausant muzikos, bendraujant realiose gyvenimo situacijose – tai esminiai mokymosi būdai, kurie turi kasdien papildyti tai, ką sužinojome paskaitoje. Kalbos mokymasis turi tapti malonumą teikiančia prasminga veikla.

– **Ar įžvelgiate tam tikras tendencijas, kokių kalbų mokytis bus naudingiausia, tarkime, po 10 metų?**

– Kažkada šviesios atminties VDU profesorius Leonidas Donskis yra pasakęs, kad anglų kalbą mokėsime visi, rusų kalbą taip pat mokysimės, nes su didžiuoju kaimynu teks neišvengiamai bendrauti, bet ateities kalba – kinų kalba. Mano manymu, daugiausia išloš daugiakalbiai, t. y. tie, kurie pirmiausia puikiai mokės savo pirmąją kalbą, ją saugos, puoselės ir vertins – taip būsimieji stiprūs ir vieningi, reikalingi ir įdomūs pasauliui, išlaikysime savo protėvių palikimą ir jausime savo vertę. Pagal darbo pobūdį ar gyvenimo būdo reikalavimus reikės mokėti ir kelias didžiąsias kalbas – anglų ir rusų, vokiečių, ispanų ar prancūzų. Laimės tie, kurie susikurs unikalius savo kalbinius profilius ar žvaigždynus – taip jie taps išskirtiniai konkurencinėje darbo rinkoje.

Daugiakalbis pilietis nėra tas, kuris puikiai, lyg gimtakalbis, bendrauja 4 ar 5 kalbomis. Tai tas, kuris puikiai kalba gimtąją kalbą ir angliškai ar prancūziškai, šiek tiek kalba ispaniškai, skaito ir supranta vokiškai, truputį moka parašyti ir perskaityti japoniškai, bet kalbėti gali tik paprastomis temomis. Tai nėra fragmentiškas šio bei to mokėjimas. Tai yra aukštą kalbinį ir tarpkultūrinį sąmoningumą įgijęs žmogus, atviras ir laisvas bendrauti, mokytis ir tobulėti. *Parengė VDU Marketingo ir komunikacijos departamento specialistė Rimgailė Dikšaitė*

VDU studentės. J. Petronio nuotr.

ES Vyskupų konferencijų komisijos susirūpinimas dėl negimusios gyvybės apsaugos

Gerbiamasis Pirmininke D. M. Sassoli, kreipiamės į Jus dėl 2020 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento rezoliucijos dėl teisės į abortus Lenkijoje. Europos Sąjungos Vyskupų konferencijų komisija (COMECE) susirūpinusi atkreipia dėmesį į kai kuriuos šios rezoliucijos argumentus ir punktus.

Norime dar kartą pabrėžti, kad Katalikų Bažnyčia, siekdama padėti moterims gyvenimo situacijose, kylančiose iš sunkių ar nepageidaujamų nėštumų, ragina saugoti ir rūpintis kiekviena negimusia gyvybe. Kiekvienas žmogus yra Dievo kūrinys ir turi būti saugomas, ypač kai yra labiausiai pažeidžiamas. Tarptautiniai teisiniai dokumentai, tokie kaip Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija, taip pat numato ypatingą vaiko apsaugą ir priežiūrą iki gimimo ir po jo. Moterims, patekusioms į sunkias situacijas dėl nepageidaujamo ar sunkaus nėštumo, turi būti suteikta visa reikalinga parama.

Teisiniu požiūriu norime pabrėžti, kad **nei Europos Sąjungos teisės aktai, nei Europos žmogaus teisių konvencija ne-numato teisės į abortą**. Šis klausimas paliekamas valstybių narių teisinės sistemos kompetencijai.

Pamatinis Europos Sąjungos principas yra kompetencijos suteikimo principas, pagal kurį Sąjunga veikia, neviršydamas kompetencijų, kurias jai suteikia valstybės narės pasiekti Sutartyse nustatytus tikslus (Europos Sąjungos sutarties 5.2 straipsnis).

Griežto šio principo laikymosi, savo ruožtu, reikalauja teisės viršenybė, viena iš pagrindinių Sąjungos vertybių, įtvirtinta Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje. Kaip Parlamento rezoliucijoje teisingai pabrėžiama, pagarba teisės viršenybei yra būtina norint, kad veiktų Sąjunga. Atsižvelgiant į tai, teisės viršenybė reikalauja pagarbos valstybių narių kompetencijai ir jų pasirinkimams naudoti savo išskirtines kompetencijas.

COMECE taip pat kelia nerimą tai, kad rezoliucija, atrodo, abejoja pamatine teise atsisakyti veikti dėl vidinių įsitikinimų, kuri kyla iš sąžinės laisvės (Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 10 straipsnio 1 dalis). Tai ypač kelia nerimą, turint omenyje, kad sveikatos priežiūros sektoriuje asmenys, atsisakantys veikti dėl vidinių įsitikinimų, daugeliu atvejų yra diskriminuojami.

Mūsų nuomone, toks neteisingas stigmatizavimas neturėtų būti skatinamas. Pamatines teises, tokias kaip minties, sąžinės ir religijos laisvė, būtina traktuoti atsižvelgiant į jų universalumą, neliečiamumą, neatimamumą, nedalomumą ir tarpusavio priklausomybę. Kalbėdama apie teisę atsisakyti veikti dėl vidinių įsitikinimų, Europos Sąjungos chartija išreiškia **būtinybę gerbti nacionalines konstitucines tradicijas ir nacionalinių teisės aktų raidą** (angl. *development of national legislation*) šiuo klausimu.

Keliose Europos Parlamento rezoliucijose vietose remiamasi teise į vienodą požiūrį ir nediskriminavimą. Visiškai gerbdami šias teisinės nuostatas, mes reiškiamo susirūpinimą,

Paminklas negimusiems kūdikiams Latvijoje, Kuldygos senamiestyje. J. Jasaičio nuotr.

kad nediskriminavimo principas galėtų būti naudojamas iškreipti arba sulieti Europos Sąjungos kompetencijos ribas. Tai taip pat prieštarautų Europos Sąjungos chartijos 51.2 straipsniui, kuriame aiškiai teigiama, kad chartija neišplečia Sąjungos teisės taikymo srities už Sąjungos kompetencijos ribų ir nenustato jokių naujų Sąjungos galių ar užduočių.

Mes taip pat su liūdesiu pažymime, kad rezoliucijos tekste nebuvo išreikštas joks

pasmerkimas ar solidarumas, susijęs su nepriimtinais išpuoliais prieš bažnyčias ir kitas kulto vietas su šiuo įstatymu susijusių protestų Lenkijoje metu.

Gerbiamasis Pirmininke D. M. Sassoli, esame pasirengę Jums pateikti paaiškinimus šiuo klausimu. Laikome jį itin svarbiu, nes esame įsitikinę, kad rezoliucija turės **labai neigiamą poveikį valstybių narių požiūriui į Sąjungą**.

IŠKILIOS ASMENYBĖS

INŽINIERIUS KLEMENSAS BRUNIUS

Dr. Raimundas Kaminskas

Pabaiga. Pradžia – Nr. 5 (670)

1944 m. balandžio 29 d. Kaune, Vytauto prospekte, netoli geležinkelio stoties K. Brunius suėmė gestapas. Jis buvo apkaltintas, kad priklauso VLIK, palaiko radijo ryšius su Algirdu Vokietaičiu, esančiu Švedijoje, ir parašė straipsnį į „Laisvės kovotoją“ apie tai, kaip gestapas naikina nužudytų žydų lavonus Kaune prie IX forto. Vėliau K. Brunius rašė: „Mane ir dar 17 vyrų išvežė 1944 m. birželio 8 d., o kitus atvežė liepos pradžioje. Taip susidarė dvidešimt septynių asmenų lietuvių grupė ir ji visa kartu toliau buvo vežiojama. Išvežus į Vokietiją, mūsų nebekvotė. 1944 m. liepos 15 d. iš Instenburgo mus išvežė į Alenšteino kalėjimą, o iš čia rugpjūčio 7 d. – į Landsbergo kalėjimą. Čia išbuvome iki 1945 m. sausio 29 d. ir dirbome perskirti į dvi grupes: viena – lauke, kita – fabrike. Iš čia 1945 m. sausio 29 d. mus pėsčius išvarė į Berlyną. Iš Berlyno išvežė vasario 7 d. pietų vakarų kryptimi. Po 10 dienų kelionės pasodino Bayreuth kalėjimą Bavarijoje.“

1945 m. balandį JAV karių išlaisvintas Klemensas Brunius atvyko į Viurburge atkurto VLIK štabą, o tų pačių metų spalio pabaigoje kartu su Jonu Deksnium (1914–1982) slapta – į sovietų okupuotą Lietuvą kurti antisovietinio

pasipriešinimo. Čia jis susitiko su A apygardos (Dzūkija) vadu plk. J. Vitkumi-Kazimieraičiu (1901–1946). Kitų metų pabaigoje jis sužinojo apie Maskvoje rengiamą Užsienio reikalų ministrų tarybos konferenciją, kurioje turėjo būti svarstomos teritorinės Vokietijos kaimynų pretenzijos į buvusias Vokietijos žemes. K. Brunius tikėjosi, kad bus keliamas klausimas ir dėl Lietuvos atskyrimo nuo SSRS, todėl nusprendė parengti memorandumą, skirtą keturių ministrų tarybai. Memorandumą Lietuvos visuomenės vardu turėjo pasirašyti visų buvusių Lietuvos partijų atstovai. Memorandume turėjo būti prašoma, kad prie Lietuvos būtų prijungtas sovietų užgrobtas Karaliaučiaus kraštas, okupantų jau pervardintas Kaliningrado sritimi. Šį memorandumą K. Brunius tikėjosi Maskvoje perduoti anglų, amerikiečių ir prancūzų ambasadoms. Tačiau per šv. Kalėdas, 1946 m. gruodžio 25 d., Kaune sovietinio saugumo pareigūnai K. Brunius suėmė.

Apie 9 mėnesius K. Brunius kalėjo Vilniuje, vienoje kameroje su arkivyskupu Teofilium Matulioniu (1873–1962, vėliau paskelbtu Palaimintuoju). 1947 m. rugpjūčio 16 d. sovietai pripažino K. Brunius kaltu pagal RSFSR BK 58-I a ir 58-II straipsnius ir skyrė bausmę – 25 metus kalėti pataisos darbų stovykloje. K. Brunius kalint, sovietų valdžia norėjo išstremti ir jo žmoną Eleną su vaikais, tačiau atėję trė-

mimų vykdytojai jų nerado. K. Brunius gyvenamasis namas Kaišiadorių g. buvo nacionalizuotas, jame įrengta biblioteka.

Tremtyje K. Brunius dalyvaudavo Intos lietuvių tremtinių šviesuolių sueigose kartu su Jonu Vokietaičiu, Stasiu Šačkumi, Aleksandru Bendinsku, Gerardu Binkiu, kun. Kazimieru Vasiliasku, Stasiu Gorodeckiu ir kitais. Buvo geras kunigo Alfonso Svarinsko bičiulis. Atlikęs bausmę, K. Brunius apsigyveno Intoje, buvusio politikalinio, „Tigro“ rinktinės vado Leono Vilučio (1920–1993) namelyje, kurį pats ir suprojektavo. Sugrįžti į Lietuvą jam tada neleido, tačiau čia jį aplankė žmona ir dukra. K. Brunius dirbo statybose darbų vykdytoju. Tik 1956 m. liepos 23 d. grįžo į Lietuvą ir visą laiką buvo KGB sekamas bei provokuojamas.

Pasak paties Klemenso Bruniaus, „man grįžus iš lagerio, 3 metus turėjau lyg nedrumsčiamą gyvenimą, išskyrus saugu-

Klemensas ir Elena Bruniai su sūnumi Arvydu ir dukra VIDA (apie 1957 m. Kaune). Archyvo nuotrauka

INŽINIERIUS KLEMENSAS BRUNIUS

■ Atkelta iš 9 p.

mo organų periodiškus šaukimus pasirodyti pas juos. 1959 m. mano reikalai buvo pablogėję. Buvau išregistruotas, atleistas iš darbo ir pasakyta per 10 dienų apleisti Kauną...“

„<...> 1965 m. pavasarį Kauno milicijos valdyba siuntinėjo savo darbuotojus į organizacijas, kurių statybose aš vykdžiau techninę priežiūrą, išsiaiškinti, nuo kada aš ten dirbu ir kiek gaunu atlyginimo. <...> Saugumo darbuotojai priekaištavo asmeniui, kam jis pasikvietė mane į svečius. <...> Nerado galimybės įrašyti mano pavardės į Kauno tarprajoninės bazės projekto autorių ir statytojų sąrašus 1965 m., kada tos bazės projektas gavo aukščiausią įvertinimą visąjunginėje parodoje Maskvoje, nors aš buvau aktyvus, projektą sudarant ir jį įvykdant...“

1959 m. K. Brunius susitikinėjo su Vytautu Mačiūka (1930–1999) ir Tomu A. Zauka (1899–1970) dėl lakūnų Dariaus ir Girėno palaikų slaptavietės atskleidimo. Jiems žinomą paslaptį buvo planuojama atskleisti, minint lakūnų žūtis 30-mečių. Nuspręsta, kad oficialiai paieškos iniciatore turėtų būti S. Dariaus duktė N. Dariūtė-Maštarienė.

K. Brunius dirbo Kauno miesto įvairiose statybos organizacijose darbų vykdytoju, vyresniu konstruktoriumi, statybos techninės priežiūros inžinieriumi. Laisvalaikiu daug dėmesio skyrė istorinei, kalbinei ir kartografiniai analizei, siekiant nustatyti etninių lietuvių gyvenamųjų žemių ribas Lietuvos rytuose ir pietuose, bei studijoms

Klemensas Brunius, grįžęs iš tremties (apie 1957 m., Kaune)

dėl gimtojo Šeduvos krašto modernizacijos galimybių.

Pasak Juozo Enčerio, sovietinis partinis veikėjas Genrikas Zimanas (1910–1985) siūlė K. Bruniumi bendradarbiauti sovietinėje spaudoje, parašyti atsiminimus apie Vasario 16-osios Akto signatarą prof. Steponą Kairį. K. Bruniaus atsakymas G. Zimanui buvo maždaug toks: „Apie tą kilnų žmogų, didelį socialdemokratą ir kartu ne mažesnę lietuvių pažįstamą iš bendros veiklos ir kovų už Lie-

tuva, aš jums galėčiau daug tiesos pasakyti. Bet tiesa jums nepatiks ir jūs jos nepaskelbsite. Todėl palikite mane ramybėje ir leiskite man laisvai dirbti.“

Apolonija Purelienė knygoje „Juozas Purėlis“ pateikia samprotavimus apie galimus plk. ltn. Juozo Purelio (1901–1989) ir Klemenso Bruniaus tarpusavio ryšius, tai, kad Juozas Purėlis buvo pasivadinęs Klemenso Bruniumi ir jo vardu galimai dalyvavo Lietuvos pogrindyje. Kiek tame yra tiesos, kol kas nėra aišku. Gal atsiras tyrinėtojų, kurie galėtų, remdamiesi tam tikrais įrodymais, paaiškinti šiuos ir kitus paslaptinius K. Bruniaus gyvenimo istorijos faktus?

1976 m. kovo 4 d. K. Brunius buvo atvežtas į tuometinę Pirmąją tarybinę klinikinę ligoninę po autoįvykio, kurio aplinkybės – nežinomos. Vėliau pervežtas į Respublikinę Kauno klinikinę ligoninę, kurioje gydėsi iki 1976 m. kovo 31 d.

1976 m. lapkričio 30 d. K. Brunius žuvo. Klemenso sūnaus Arvydo Bruniaus liudijimu, tėvas su savo bendradarbiu, buvusiu tremtiniu Stasiu Šačkumi (1907–1985) grįžo iš Vilniaus į Kauną. Buvo labai blogas oras. Muravoje jie išlipo ir, pamatę atvažiuojantį taksį, bėgo per kelią, norėdami sustabdyti. S. Šačkus perbėgo pirmas, o iš paskos bėgantis K. Brunius žuvo po keleivinio Gardino autobuso ratais. Yra manančių, kad Klemenso Bruniaus mirtį suorganizavo KGB. Pastebėtina, kad KGB uždraudė namiškiams į inžinieriaus laidotuves kviesti šeimos draugus,

buvusius bendražygius, tolimesnius gimines ir liepė vengti viešumo. Laidojo K. Brunių Kauno Petrašiūnų kapinėse pusiau slaptai, dalyvaujant tik keliems artimiausiems giminiams. Anot Aldonos Sabaitytės-Vilutienės (1931–2020), K. Brunius buvo didelis Lietuvos patriotas, turėjęs ir mokslininko talentą. Jam Tėvynė reikė ne tik gražią sąvoką, bet ir didelius išpareigojimus tėvų ir protėvių žemei.

Literatūra ir šaltiniai:

Dapkutė, Daiva. (2019). Laisvė įpareigoja: asmens ir kartos pasirinkimas // Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos = Lithuanian migration and diaspora studies. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, Nr. 2 (28), p. 49–64.

Laisvės besiekiant. (1983). Lietuvos Laisvės Kovotojų sąjungos įnašas į antinacinę rezistenciją. Vyr. redaktorius – Algirdas Vokietaitis. Čikaga.

Jankauskas, Juozas. (2010). 1941 m. birželio sukilimas Lietuvoje, Vilnius.

Purelienė, Apolonija. (2001). Juozas Purėlis. Vilnius.

Zakienė, Adelė. Bruniai. (Rankraštis) Baisioga.

Rukšėnas, Alfredas. (2020). Dėl Klemenso Bruniaus veiklos sovietų ir vokiečių okupacijų laikotarpiais. Rankraštis, 2020-05-04.

Technika ir ūkis. (1938), Nr. 4–6. ■

Vaclovo Aliulio 100-osioms gimimo metinėms

Eglė Stasiukaitytė

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos virtualiųjų pasakojimų puslapyje – nauja paroda, skirta Šventojo Rašto žinovo, redaktoriaus, liturginių tekstų vertėjo, leidėjo, Pogrindžio moterų vienuolių teologijos ir katechetikos kursų organizatoriaus ir dėstytojo, Pogrindžio kunigų seminarijos dėstytojo, teologijos licenciatu, kunigo Vaclovo Aliulio 100-ųjų gimimo metinių progai (parodos nuoroda: <http://eparodos.mab.lt/.../tikejimo-vagagilyn-ir-platyn>).

Parodoje pristatomas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje saugomas V. Aliulio rankraštines savilaidos fondas. Kolekciją sudaro kūrinių vertimai iš užsienio kalbų, vadovėliai, biografinės knygos apie lietuvių ir užsienio Bažnyčios veikėjus, šventuosius ir kita religinė, filosofinė literatūra. Dalies leidinių autorius, sudarytojas, vertėjas ar redaktorius yra kunigas V. Aliulis. Vienas anksčiausiai parašytų kolekcijos dokumentų – 1957 m. Strūnaityje V. Aliulio parengtas leidinys „12 Švč. Sakramento adoracijų“. Kai kuriuose dokumentuose nenurodyti arba slapyvardžiais slėpti autoriai, sudarytojai, vertėjai, redaktoriai, kituose nenurodyti leidimo metai, vieta. Nustatyti autorystę, vertėjus, redaktorių, leidimo metus ir vietą – uždavinys ateities tyrėjams.

Kun. Kęstutis Brilius, MIC, studijavęs Pogrindžio kunigų seminarijoje, apie savilaidos svarbą sako: „Nebuvo tada galimybių pasiekti teologinę ar filosofinę literatūrą

tiesiogiai. Būtent tokios rankraštines savilaidos dėka galėjome svarstyti, aptarinėti netgi savojo, esamojo laikmečio teologų ir filosofų raštus. Tame laikmetyje suformuoti intelektualios, elitinės minties, literatūros „savilaidą“ nebūtų užtekę vien drąsos ir <...> paslėptų „Erų ar Rotoprint“ų“. Reikėjo daugybės nesuskaitomų tylių kambarėlių, knygų lentynų, kantrybės bei kūrybiškų, darbščių idealistų. Tarsi antrąją potekstę ši paroda ir pasako: žmonės kuria kultūrą, augina tautą, o atečiai atsargas surašo, suguldo ir padeda ant lentynų.“

Vaclovas Aliulis. Vrublevskių bibliotekos archyvo nuotr.

Vrublevskių bibliotekos svetainėje www.mab.lt parodą papildo kun. Vaclovo Aliulio pamokslas „Kristaus karaliaus šventė“, sakyto 1982 m. lapkritį, garso įrašas iš asmeninio sesers Adelės Petraškaitės archyvo (<https://anchor.fm/.../Vaclovo-Aliulio-100-osios-gimimo>). Autorė – LMA Vrublevskių bib-

liotekos Komunikacijos skyriaus darbuotoja.

„**Mokslo Lietuvos**“ pastaba: teologijos licenciatas Vaclovas Aliulis buvo Lietuvos mokslininkų pirmojo suvažiavimo dalyvis. Šiame suvažiavime, įvykusiame 1989 m. spalio 7 d., buvo įkurta Lietuvos mokslininkų sąjunga. ■

Dr. Eugenijos Šimkūnaitės 100-mečiui

Janina Valančiūtė

Lietuvos medicinos bibliotekoje nuo kovo 12 d. veikia paroda, skirta dr. Eugenijos Šimkūnaitės atminimui pagerbti. Lankytojai turi galimybę pamatyti ekslibrisų, skirtų Eugenijai Šimkūnaitėi, parodą. Tai eksponatai iš Lietuvos medicinos bibliotekos ir Utenos kraštotyros muziejaus fondų. Kai kurie ekslibrisai sukurti 2020–2021 m. Minint šį gražų jubiliejų, kartu su E. Šimkūnaitės labdaros ir paramos fondu jubiliejinių metų pradžioje buvo parengta kilnojamoji paroda, kurioje

pristatomi svarbiausi jos biografijos faktai, profesinė veikla, rašytinis palikimas, memorialiniame bute-muziejuje saugomi eksponatai (žr. nuorodą: <http://www.lmb.lt/expo/eugenijos-simkunaites-100-meciui-skirta-paroda/>).

Parodoje galima susipažinti su dr. Eugenijos Šimkūnaitės spausdintais darbais ir literatūra apie ją, pamatyti keletą asmeninių daiktų, saugomų E. Šimkūnaitės muziejuje. Apgailestaujame, kad kol kas negalime svečių pakviesti į viešą parodos atidarymą, išgerti žolelių arbatos pagal Žolininkės sudarytus receptus, pasidalinti išpūdžiais ir dar kartą prisiminti garsiosios Lietuvos Žiniuonės. Visa širdimi tikime, kad artimiausiu metu galėsime tai padaryti. Ši paroda bibliotekoje veiks iki gegužės 15 d.

Siūlome pažiūrėti dokumentinius filmus: „Žiniuonė“ (režisierius – Henrikas Šablevičius, 1975): <https://www.kinofondas.lt/filmas/ziniuone/> ir „Žolinčių takais“ (režisierius – Dominykas Bliznikas, 2021): <https://www.youtube.com/watch?v=lvD36RPPXlk&t=8s>.

LIETUVOS KARIUOMENĖS SAVANORIS PRANAS EIMUTIS (1897–1919)

Dr. Raimundas Kaminskas

2021 m. kovo 18 d. Kaune, prie buvusio „Metropolio“ viešbučio (Laisvės al.) pagerbtas čia prieš 102 metus žuvęs Lietuvos savanoris Pranas Eimutis (1897–1919). Renginį organizavo Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos Kauno apskrities skyrius ir Lietuvos šaulių sąjungos Vlodo Putvinskio-Pūtvio klubas.

Pranas Eimutis gimė 1897 m. Ariogalos valsčiuje, Rančiškės kaime, ūkininkų šeimoje. 1917 m. Maskvoje baigęs karo vairuotojų mokyklą, 1918 m. grįžo į Lietuvą. 1919 m. sausio 11 d. įstojo į Lietuvos kariuomenę savanoriu ir pateko į Kauno komendantūros mokomąjį dalinį. Tuo metu Lietuvoje pradėjo lankytis užsienio šalių misijos. Viena pirmųjų iš JAV atvyko „Amerikos maitinimo komisija“, kuri apsisistojė Kaune, „Metropolio“ viešbutyje. Ją saugojo Kauno komendantūros mokomosios komandos kareivių Garbės sargyba.

1919 m. kovo 18-osios rytą P. Eimutis su kareiviu J. Stramaičiu stojo sargybon prie „Metropolio“ viešbučio durų. Dieną prie viešbučio ėmė rinktis nepaisančios karinės drausmės vokiečių kareivių tarybos „Soldatenrat“ kareiviai. Vėliau atvyko dar 50 vokiečių kareivių ir automobilis, iš kurio iššoko vokiečių seržantas Hansas Zassas ir jėga norėjo patekti į viešbutį. Lietuviai kariai, saugoję įėjimą, užtvėrė jam kelią, sukryžiauvę šautuvus.

Prie žuvusio kario atminimui skirtos lentos

H. Zassui pastūmus P. Eimutį, šis kilstelėjo šautuvą. Tada vokiečiai dukart šovė savo revolveriu į sargybinių. Šis mirė iškart. J. Stramaitį vokiečiai nusivedė, tačiau Lietuvos karininkai jį išlaisvino. Apie 40 mokomosios komandos kareivių ir kulkosvaidžių komandos būrys nuvyko prie „Metropolio“, kur suėmė žudiką ir nuvedė jį į komendantūrą.

„Soldatenrat“ grupuotė buvo išsklaidyta, prie „Metropolio“ pastatyti kiti sargybiniai, o P. Eimučio kūnas įneštas į viešbutį.

Žuvęs savanoris buvo pašarvotas Kauno Iggulos bažnyčioje, karstas apdengtas Lietuvos ir JAV vėliavomis. 1919 m. kovo 21-osios rytą karstą ir vainikus į Kauno senąsias miesto kapines nešė JAV ir Prancūzijos

misijos, vokiečių karinės vadovybės, Lietuvos Vyriausybės, kariuomenės, visuomenės atstovai. Juos palydėjo karinis orkestras, raiteliai su žirgais ir minios žmonių.

1923 m. už drąsą ir pasiaukojimą P. Eimutis buvo apdovanotas I laipsnio Vyčio Kryžiaus ordinu. 1924 m. jo vardu buvo pavadinta gatvė, kuri 1946 m. sovietinės administracijos nurodymu buvo pervadinta. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę 2003 m. Kauno senamiestyje esanti J. Jablonskio gatvės dalis pavadinta Prano Eimučio vardu.

1927 m. Prano Eimučio vardu pavadintas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos Kauno skyrius. 1928 m. Lietuvos karo invalidų Vyčių brolija išleido keturių atvirukų seriją su pirmųjų Nepriklausomybės kovose žuvusių karių atvaizdais. Vienas atvirukas paskirtas ir P. Eimučiui. 1934 m. kovo 18 d., pažymint P. Eimučio žuvimo 15-ąsias metines, prie „Metropolio“ viešbučio pagrindinio fasado durų buvo pritvirtinta juodojo marmuro atminimo lenta. XX a. 5-ojo dešimtmečio antroje pusėje okupacinės sovietų valdžios nurodymu lenta buvo nukabinta.

1959 m. panaikinus Kauno senąsias miesto kapines, P. Eimučio palaikai perlaidoti Eigulių kapinėse. 1990 m. kovo 18 d. memorialinė lenta su bareljefu atkurta ir atidengta prie įėjimo į tuometinį „Metropolio“ restoraną (Laisvės al. 68). Joje įrašyta: „Čia 1919 03 18 garbingai žuvo Kauno komendantūros kareivis Pranas Eimutis, gindamas Jungtinių Amerikos Valstijų misiją.“

GRIMASOS

2021 metų Valstybės Nepriklausomybės stipendija suteikta šmeižikui?

2021 m. kovo 17 d. 11 val. Seime įvyko Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų Bronislovo Genzelio, Irenos Andrukaitienės, Audriaus Butkevičiaus ir Zigmo Vaišvilos spaudos konferencija „Kovo 11 dienos Seimo akibrokštas Tautai ir Valstybės Nepriklausomybės idėjai“.

Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai kreipėsi į Lietuvos Respublikos Seimo valdybą ir Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimo komisiją dėl 2021 metų Valstybės Nepriklausomybės stipendijos suteikimo istorikui Mariui Ėmužiui. Pranešėjų ir kreipimasi į Seimą pasirašiusių kitų signatarų nuomone, šis sprendimas diskredituoja Lietuvos Respublikos Seimą ir valstybę, jos Nepriklausomybės simbolius.

Lietuvos Respublikos Seimo valdybos pavedimu Seimo Valstybės istorinės atminties komisijos sudarytai darbo grupei tuometinis Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (LGGRTC) istorikas Marius Ėmužis prisipažino sukūręs svetainėje www.kgbveikla.lt paskelbtas nepagrįstas šmeižikiškas LGGRTC pažymas, kad neva kardinolas Vincentas Sladkevičius, Donatas Banionis ir Saulius Sondeckis slapta bendradarbiavo su TSRS VSK (rus. KGB). Seimo darbo grupės apklausiamas M. Ėmužis prisipažino, kad nebuvo jokio pagrindo kardinolą Vincentą Sladkevičių kaltinti slaptu bendradarbiavimu su buvusios TSRS VSK (KGB). Tarpžinybinė Lius-

tracijos komisija ištyrė ir paskelbė, kad nėra pagrindo teigti, jog šie trys iškilūs Lietuvos žmonės bendradarbiavo su buvusios TSRS VSK (KGB). Seimo valdyba 2019 m. liepos 10 d. posėdžio protokolu Nr. SV-P-215 patvirtino šios Seimo darbo grupės tyrimo ataskaitą, kurioje nurodyta, kad už minėtų šmeižikiškų pažymų sukūrimą ir viešinimą atsakinga buvusi LGGRTC generalinė direktorė T. B. Burauskaitė, patvirtinusi, kad **tai padaryta politikų nurodymu, bet jų pavardžių šiai Seimo darbo grupei neatskleidusi.**

Lietuvos Respublikos Seimas 2021 metus paskelbė iškilaus Lietuvos Atgimimo simbolio kardinolo Vincento Sladkevičiaus metais. Būtent jam Lietuvos Respublika buvo patikėjusi saugoti Lietuvos Nepriklausomos Valstybės atstatymo Aktą 1991 m. sausio įvykių dienomis. Todėl M. Ėmužio, konjunktyriškai sukūrusio šmeižikišką LGGRTC dokumentą apie kardinolą V. Sladkevičiaus bendradarbiavimą su buvusios TSRS VSK (KGB), paskelbimas 2021 metų Valstybės Nepriklausomybės stipendijos laureatu yra pasityčiojimas iš moralinio Tautos autoriteto kardinolo V. Sladkevičiaus.

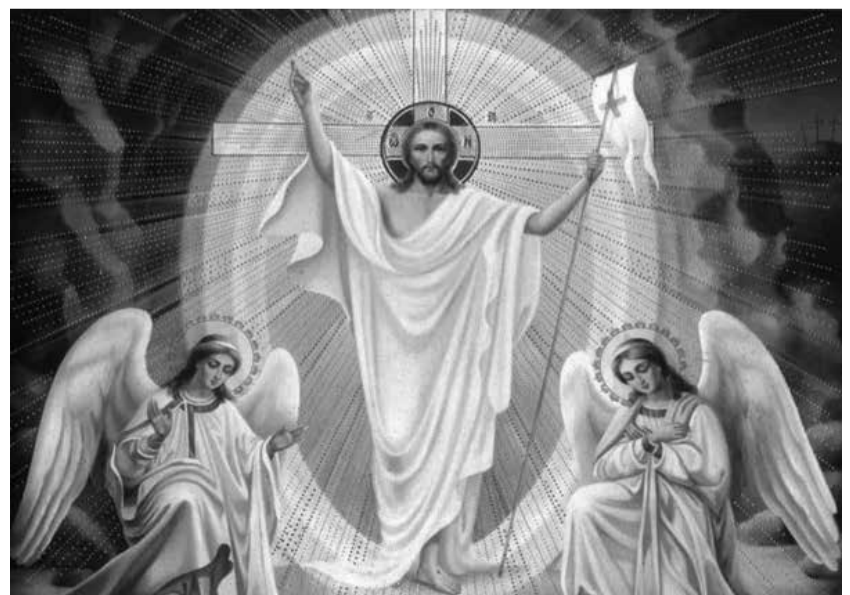
2021 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos Seimas parodė didžią nepagarbą Tautai ir Valstybės Nepriklausomybės idėjai. Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimo komisija kviečiama panaikinti 2021 m. vasario 11 d. sprendimą dėl 2021 metų

Valstybės Nepriklausomybės stipendijos suteikimo istorikui Mariui Ėmužiui. Seimo valdyba kviečiama atsiprašyti Tautos dėl šio akibrokšto. Užsakomųjų šmeižikiškų dokumentų valstybės institucijos vardu su-

kūrimas atskleidė istoriko M. Ėmužio supratimą apie istoriko profesinės veiklos etiką ir moralę. Tai nesuderinama su Valstybės ir jos Nepriklausomybės garbe.

Velykinis sveikinimas: sėkmės, sveikatos ir Dievo palaimos...

Kunigas, prof. dr. Kęstutis Ralys
Lietuvos mokslininkų sąjungos tarybos narys

IN MEMORIAM

Atsisveikinus su doc. dr. Vanda Mikoliūniene

2021 m. kovo 16 d. Ukmergės ligoninėje nuo koronaviruso mirė docentė, edukologijos daktarė, poetė Vanda Mikoliūniene. Gimusi 1940 m. Pasvalio rajone, Melėnų kaime, baigusi Pumpėnų vidurinę mokyklą ir Vilniaus pedagoginį institutą, mokytojavusi, dirbusi užmokyklinių įstaigų vadove.

Nuo 1982 m. ėmė dirbti Respublikinio mokytojų tobulinimosi instituto metodininke, 1988 m. apgynė edukologijos daktaro disertaciją „Mokyklos ir užmokyklinių įstaigų veiklos perimamumas formuojant

visuomeninį paauglių aktyvumą“ ir 20 metų šiame institute (pavadinimas keitėsi kelis kartus) dėstė švietimo vadybą, parengė ir išleido 13 mokslinių-metodinių leidinių, parašė 30 mokslinių-metodinių straipsnių.

Išėjusi į pensiją, aktyviai dalyvavo Medardo Čoboto trečiojo amžiaus universiteto Literatūros fakulteto veikloje. Prižiūrėjo tėvų namą Pumpėnuose, dažnai atvykdavo į juos, noriai dalyvaudavo kraštiečių šventėse. Yra išleidusi nemažai eilėraščių knygų: trilogiją „Meilė viską gali“ (2015), „Bėgantis laikas“, „Meile, tu mano Meile“ (2016), „Meilė gyvenimui“ (2017), skirtą Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui. Savo knygas dovanuoja ir Pumpėnų gimnazijai.

2020 m. V. Mikoliūniene išleido dar 2 knygas: „Metų siūlas tęsiasi su meile ir Viltimi“ ir „Meilė ir grožis iš gamtos“. Deja, metų siūlas, Vandai Mikoliūnienei einant 81-uosius metus, nutrūko... Tegu šviesus jos paveikslas ilgam išlieka ją pažinojusiųjų atmintyje.

Buvę kolegos – prof. habil. dr. Algirdas Ažubalis ir doc. dr. Algimantas Zybartas ■

UŽUOJAUTA

Kovo 20 d. mirus Lietuvos patriotei, Pasieniečių klubo garbės narei Aldonai ŽAGUNIENEI (1929–2021), sunkią netekties valandą reiškiamo nuoširdžią užuojautą šeimos nariams ir artimiesiems. Tegul Aldonos pilietiškumo, patriotiškumo, tautiškumo idėjos ir darbai visada išlieka mūsų atmintyje.

Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga, Lietuvos sąjūdis ir Kovo 11-osios g. bendrija ■

UŽUOJAUTA

Reiškiamo nuoširdžią užuojautą Daliai Matukienei, amžinam poilsiui atgulus jos mamai.

Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas Dalius Serafinas ■

UŽUOJAUTA

Mirus veterinarijos gydytoji, žurnalistui, sąjūdiečiui, Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos korespondentui Šarūnui Valentui VALENTINAVIČIUI (1939–2021), sunkią netekties valandą reiškiamo nuoširdžią užuojautą šeimai, artimiesiems ir bendražygiams. Tegul Šarūno pilietiškumo, patriotiškumo, tautiškumo idėjos ir darbai visada išlieka mūsų atmintyje.

Lietuvos sąjūdžio Kauno skyrius ir Kovo 11-osios gatvės bendrija ■

Valstybės vėliavos išniekinimas Lietuvos sostinės centre

Raimondas Navickas

Provokacija: pilietinės visuomenės aktyvistai už rankos sučiupo ir perdavė policijai keistus rusakalbius personažus, aprašinėjusius Lietuvos Trispalvės atvaizdą homoseksualizmą šlovinančiais užrašais!

Kas čia tokie buvo, leiskite pasidomėti? Iš kur atsirado tie lietuviškai nekalbantys

veikėjai Vilniaus centre 2021 m. po Viešpaties gimimo? Putino agentai, nuleisti su parašiuotais kiršinti ir skaldyti mūsų visuomenės? Ar kažkokie homoseksualizmo plėtros aktyvistai iš Visagino miesto?

Valstybės vėliavą išniekinę asmenys buvo nufilmuoti nusikaltimo vietoje. Peržiūrėti įrašą galima svetainėje „Pozicija“ (www.pozicija.org).

„Mokslo Lietuvos“ prenumerata

Kviečiame prenumeruoti Lietuvos mokslininkų laikraštį „Mokslo Lietuva“, leidžiamą nuo Atgimimo laikų – nuo 1989 m. rugpjūčio. „Mokslo Lietuvą“ galite užsisakyti kaip spausdintą laikraštį, kuris pasieks Jus įprastiniu paštu Lietuvoje, arba kaip elektroninį leidinį (PDF), kuris bus siunčiamas į Jūsų nurodytą elektroninį paštą tiek Lietuvoje, tiek ir užsienyje. Per metus išleidžiami 22 numeriai – po du numerius per mėnesį (išskyrus rugpjūtį). Spausdinto numerio metinė prenumerata – 22 eurai (su PVM – 24,64 euro), elektroninio varianto – 10 eurų.

Laikraštį galite užsisakyti Lietuvos pašto skyriuose arba internetu <https://www.prenumeruok.lt/>. Pasirinkę skirtuką „Leidinio pasirinkimas“, laukelyje „Paieška pagal pa-

vadinimą“ įrašykite arba įkelkite pavadinimą „Mokslo Lietuva“ (be kabučių) ir paspauskite dešinią esantį mygtuką „Ieškoti“. Pasirinkę leidinį, apačioje paspauskite mygtuką „Tęsti“ ir pateikite gavėjo duomenis.

Už elektroninio varianto (PDF) prenumeratą galima sumokėti į laikraščio leidėjo – UAB „Mokslininkų laikraštis“ – sąskaitą: įmonės kodas – 123218653, atsiskaitymo sąskaita – LT817300010002423598, Swedbank AB.

Sumokėję už prenumeratą, parašykite mums (mokslolietuva@gmail.com), kuriuo el. pašto adresu pageidaujate gauti laikraštį.

„Mokslo Lietuva“ yra mūsų akademinės bendruomenės balsas. Todėl kiekvieno Lietuvos mokslininkų sąjungos nario pareiga prenumeruoti ir platinti savo laikraštį. ■

GIMTOSIOS KALBOS SVETAINĖ

Citatos iš „mokslininkų“ raštų

Demokratinio suspenso laikais.
Demokratijos stabdymo laikais?
Andrejaus Sacharovo vardas būtų labiau įsimbolintas.
Taptų simboliu?

Kad suvokti kontekstą, reikia šiek tiek grįžti laiku...

Kad geriau suprasti, kas yra juodieji viešieji ryšiai...
„Kad“ su bendratimi. Taisome: *Kad suvoktume, kad geriau suprastume.*

Biblioteka pristato naujai sukurtą portalą.
Biblioteka kviečia į naują el. svetainę?

Klausimėlis:

Naujai atvykę pabėgėliai, naujai išrinktas pirmininkas, naujai pastatytas mikrorajonas...

O jeigu ne „naujai“, o „nauji, naujas“?
Neseniai atvykę, naujas pirmininkas, naujas mikrorajonas?

Ar mums tikrai reikia mėgdžioti „Glo-bish“?

Toks keistas, nežinia, kam atstovaujantis „Irt radijas“ mums siūlo naujus žodžius: influenceris (angl. *influencer*), frylenceris (angl. *freelancer*) ir pan.

Siekdamas įtikinti, dar priduria: „Kaip jie patys save vadina.“

O kuo tam kalbos šiukšlintojui „radijo radijui“ neįtiko lietuviški žodžiai: įtakotojas (darantis įtaką) arba laisvai samdomas? ■

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės telkimas gerovės valstybei kurti, akademinės ir plačiosios visuomenės sanglaudai stiprinti“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2021 metams skyrė 6,5 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vyngintas Gontis, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Milena Medineckienė, Andrius Puksas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.